

2019

EDUCAȚIE NONFORMALĂ

Liliana POȘȚAN

UNIVERSITATEA DE STAT DIN TIRASPOL
CATEDRA PEDAGOGIE ȘI METODICA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR

AUTOR: Liliana Poștan, dr.

EDUCAȚIE NONFORMALĂ
NOTE DE CURS

Chișinău – 2019

Educație nonformală. Note de curs

Autor, Liliana Poștan dr., Universitatea de Stat din Tiraspol

Recenzenți:

Maia Șevciuc, dr.conf. USM

Silvia Golubițchi, dr. conf. UST

Recomandat de Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar

Lucrarea „Educație nonformală” este elaborată în rezultatul interacțiunii didactice cu studenții Universității de Stat din Tiraspol.

Poștan, Liliana.

Educație nonformală : Note de curs / Liliana Poștan ; Univ. de Stat din Tiraspol, Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar. – Chișinău : S. n., 2019 (Tipografia UST). – 96 p.

1 disc optic electronic (CD-ROM ; 700 Mb ; 52x) : sd., col.; în container, 15 x 15 cm. – Titlu preluat de pe eticheta discului. – Cerințe de sistem: Windows OS, HDD 64 Mb, PDF Reader. - Disponibil: <https://sites.google.com/site/digilibust/home/pedagogie>

Bibliogr.: p. 92-95 (53 tit.).

ISBN 978-9975-76-291-5.

37.015(075.8)

P 87

LISTA ACRONIMELOR ȘI ABREVIERILOR

CE	Codul Educației
ENF	Educație Nonformală
CE	Consiliul Europei
EF	Educație Formală
EIF	Educație Informală
ONG	Organizație Neguvernamentală
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură

CUPRINS

	INTRODUCERE	5
	GLOSAR	7
MODUL 1	Educație nonformală: abordări, concepte, definiții Conexiuni multiple ale educației nonformale	9
MODUL 2.	Cadrul de referință pentru educația nonformală Noile educații. Învățarea pe tot parcursul vieții Învățarea și educația nonformală – abordare-cheie a politicii și lucrului de tineret	21
MODUL 3.	Circuitele pedagogice principale ale educației nonformale: în afara clasei, în afara școlii. Învățământul extrașcolar în Republica Moldova	33
MODUL 4.	Principii de construire a strategiilor pentru educația nonformală. Specificul procesual al educației nonformale	42
MODUL 5.	Formatorul în educația nonformală: profil, formare, competențe. Alte resurse umane pentru educația nonformală	51
MODUL 6.	Educația nonformală în relație cu piața muncii și activismul civic. Voluntariatul și Mobilitatea	56
MODUL 7.	Educația nonformală și acțiunea școlii la nivel comunitar. Educația adulților	65
	Materiale didactice	78
	Bibliografie	92

INTRODUCERE

În procesul de formare - dezvoltare a competențelor sociale, civice, profesionale specifice pentru democrație și economia de piață, educației nonformale îi aparține un rol aparte, integrat la nivelul sistemului educational și a sectoarelor tineret, cultură, sport și timp liber, formare profesională continuă, formare a adulților.

Abordarea modernă a educației nonformale capătă contururi normative și teoretice în jumătatea a doua a secolului XX, odată cu recunoașterea *crizei mondiale în educație* (Conferința Internațională privind Criza Mondială în Educație, 1967), particularizarea de către UNESCO (P.H.Coombs) a educației formale, nonformale, informale și aprobarea Conceptului de Educație Nonformală (1974): „**Educația nonformală** este acea activitate educațională organizată și sistematică, desfășurată în afara cadrului oficial al instituției școlare, pentru a facilita învățarea atât a copiilor cât și a adulților.”[11]

De la acel moment al reconceptualizării educației, putem urmări mai multe linii de dezvoltare a conceptului Educație nonformală, care au dezvoltat în primele două decenii ale secolului XXI particularități specifice de implementare a educației nonformale.

În anul 2012, în contextul validării învățării nonformale și informale, Consiliul Europei oferă următoarea definiție a educației nonformale. „Învățarea nonformală înseamnă învățarea realizată prin activități planificate (în ceea ce privește obiectivele învățării și timpul dedicat învățării), în cadrul cărora există o formă de susținere a procesului de învățare (de exemplu, relațiile student-profesor); aceasta poate include programe de însușire a unor competențe profesionale, de alfabetizare a adulților sau programe de educație de bază a persoanelor, care au părăsit timpuriu școala; printre cazurile foarte des întâlnite de învățare nonformală se numără cursurile de formare la locul de muncă, prin care întreprinderile actualizează și perfecționează competențele angajaților lor (cum ar fi competențele TIC), învățarea on-line structurată (de exemplu, prin utilizarea resurselor educaționale deschise) și cursurile organizate de organizațiile societății civile pentru membrii lor, pentru grupul lor țintă sau pentru publicul general” (*Recomandarea CE din 20 decembrie 2012 privind validarea învățării nonformale și informale*).[31]

Sistemul educațional din Republica Moldova cuprinde toate cele trei forme ale educației – formală-nonformală-informală și resursele specifice fiecărei dintre formele educației, necesare pentru realizarea misiunii educației. Potrivit Codului Educației (2014) acestea sunt: „satisfacerea cerințelor educaționale ale individului și ale societății; dezvoltarea potențialului uman pentru a asigura calitatea vieții, creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului; dezvoltarea culturii naționale; promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și

incluziunii sociale; promovarea învățării pe tot parcursul vieții; facilitarea reconcilierii vieții profesionale cu viața de familie pentru bărbați și femei”. [10]

În sistemul educațional coexistă mai mulți termeni, încetățeniți istoric sau situațional, care definesc educația nonformală, cum ar fi: lucru educativ, educație extrașcolară, educație complementară, educație/activități extracurriculare, educație nonformală. Fiecare termen surprinde anumite caracteristici ale fenomenului educațional, care potrivit Codului Educației „este proiectat și realizat într-un cadru instituționalizat extrașcolar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale”. Dar, se fac și auzite opinii conform cărora ar fi binevenită acceptarea termenului de Educație Nonformală ca unul generic.

Suportul de curs este adresat, în primul rând, studenților ciclurilor Licența și Masterat de la Facultatea de Pedagogie a Universității de Stat din Tiraspol, fiind elaborat în corelație cu Planul de învățământ și tendințele actuale de dezvoltare a proceselor educaționale, sociale și economice și tinde să asigure formarea și dezvoltarea competențelor psihopedagogice ale studenților și să asigure conexiunea sistemului educațional cu alte sisteme: social, economic, al lucrului de tineret, pentru a extinde ocupaționalul psihopedagogic în conformitate cu rigorile conceptului învățare pe parcursul vieții în contexte variate. Lucrarea poate fi utilă cadrelor didactice, autorilor de manuale, beneficiarilor domeniului 14 de formare profesională – Științe ale Educației, precum și tuturor celor interesați de domeniul vast al educației – formatori, animatori, responsabili de dezvoltarea personalului, mentori, lucrători de tineret, părinți.

Cursul are o structură modulară, este axat pe abordarea holistică a dezvoltării curriculare, pe parteneriatul profesor-student în procesul de învățare, pe principiile și particularitățile învățării interactive și autodirijate.

Cursul este elaborat în urma studierii mai multor documente de politici, lucrări teoretice, suporturi de curs în domeniul educației nonformale, (Cerghit Ioan, Cristea Sorin, Gutu Vladimir, Repida Tatiana, Panico Vasile, Goras-Postica Viorica, Nicolae Silistraru etc.) a documentelor curriculare cu referire la disciplinele Dezvoltare personală, Educație pentru societate, abordările curriculare Educație incluzivă, Educație pe parcursul vieții.

Deasemenea, în suportul de curs se regăsesc abordări practice, acumulate de autoare în cadrul training-urilor și altor activități de educație nonformală.

GLOSAR

Educație nonformală este „ansamblul acțiunilor instructive proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extrașcolar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale”. (*Codul educației*)

Învățarea nonformală este „învățarea realizată prin activități planificate (în ceea ce privește obiectivele învățării și timpul dedicat învățării), în cadrul cărora există o formă de susținere a procesului de învățare (de exemplu, relațiile student-profesor); aceasta poate include programe de însușire a unor competențe profesionale, de alfabetizare a adulților sau programele de educație de bază a persoanelor care au părăsit timpuriu școala; printre cazurile foarte des întâlnite de învățare non-formală se numără cursurile de formare la locul de muncă, prin care întreprinderile actualizează și perfecționează competențele angajaților lor (cum ar fi competențele TIC), învățarea on-line structurată (de exemplu, prin utilizarea resurselor educaționale deschise) și cursurile organizate de organizațiile societății civile pentru membrii lor, pentru grupul lor țintă sau pentru publicul general”. (*Recomandarea CE din 20 decembrie 2012 privind validarea învățării non-formale și informale*).

Educație formală este „ansamblul acțiunilor didactice și pedagogice proiectate instituțional prin structuri organizate sistemic, pe niveluri și cicluri de studii, în cadrul unui proces de instruire realizat cu rigurozitate, în timp și spațiu”. (*Codul educației*)

Educație informală este „ansamblul influențelor instructive și pedagogice exercitate spontan și continuu asupra individului în familie, în localitate, în cartier, în stradă, în (micro)grupuri sociale, în mediul social (cultural, profesional, economic, religios etc.), în comunitate (națională, zonală, teritorială, locală) și prin mass-media (presa scrisă, radio, televiziune etc.)”. (*Codul educației*)

Educație pe parcursul vieții este o variantă conotațională a conceptului de educație permanentă, care semnifică orice activitate de instruire deliberativă, formală sau nonformală, desfășurată continuu cu scopul de a ameliora cunoștințele, competențele și calificările; proces stadial, orientat spre înțelegerea mai profundă a lumii și îmbogățirea cumulativă a potențialului creativ al personalității.

Educație pentru toți – concept global de dezvoltare a educației, promovat de UNESCO, care recunoaște învățarea ca element indispensabil al existenței umane, independent de vârstă, și promovează dreptul tuturor membrilor societății, fără deosebire de sex, statut social sau nivel de trai, la educație de calitate. Atenție deosebită se acordă dezvoltării educației adulților, căutării modalităților de realizare a sarcinii primordiale a educației – asigurarea subiectului

învățării cu o concepție de viață și competențele necesare pentru o viață creativă și cu satisfacții în societatea modernă.

Educație permanentă – „concept esențial” și „principiu călăuzitor”, care integrează într-o concepție generală înțelegerile și experiențele parțiale, dobândite treptat prin rezolvarea problemelor educaționale specifice. Învățământul este văzut ca un proces continuu, dirijat de scopul precumpănit al îmbunătățirii calității vieții, ce se desfășoară în multiple forme și etape complementare de natură atât secvențială, cât și paralelă, care dezvoltă premise de ascensiune a fenomenului în dezvoltare; varianta latină de denumire a conceptului de educație ce însoțește omul pe parcursul întregii vieți.

Formator este „specialistul în formare care proiectează, derulează, evaluează și revizuieste activități teoretice / practice și / sau programe de formare și dezvoltare a competențelor profesionale, derulate în instituții specializate sau la locul de muncă”. (*Standard occupational formator*)

Învățământ extrașcolar este o „formă benevolă de organizare a formării, organizată în funcție de interesele și opțiunile copiilor și tinerilor, în instituțiile de învățământ general și în instituțiile de învățământ extrașcolar publice și private (centre, palate și case de creație, școli de arte, sport etc.), sub formă de activități educative specifice, desfășurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret. Se realizează în afara programului și activității școlare prin activități complementare procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ și are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber. Învățământul extrașcolar asigură posibilități suplimentare de informare, documentare, comunicare, dezvoltare, incluziune socială și autorealizare”. (*Codul educației*)

MODULUL 1. Educația nonformală: abordări, concepte, definiții.**Conexiuni multiple ale educației nonformale**

Scopul modului: asimilarea principalelor concepte, abordări, definiții cu privire la educația nonformală. Identificarea conexiunilor multiple ale educației nonformale.

Obiective:

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să identifice conceptele și abordările cu referire la educația nonformală.
- Să evalueze raportul dintre educația nonformală - educația formală - educația informală.
- Să analizeze factorii de mediu și influența lor asupra dezvoltării educației nonformale.
- Să stabilească conexiunile multiple ale educației nonformale.
- Să estimeze impactul valoric și practic al educației nonformale la nivel personal, social și economic.

Unități de conținut:

- Concepte și abordări principale ale educației nonformale,
- Factorii de mediu și influențele lor asupra dezvoltării educației nonformale,
- Raportul educației nonformale cu educația formală și educația informală. Alte conexiuni ale educației nonformale,
- Impactul valoric și practic al educației nonformale la nivel personal, social și economic.

Cuvinte cheie: educație nonformală, educație formală, educație informală, concepte, abordări, relații și conexiuni, factori de mediu, impact valoric și practic.

SUPORT INFORMATIV**Unitate 1. Educația nonformală: abodrari, concepte, definiții**

Concept - idee, noțiune care constituie treapta cea mai înaltă de abstractizare în reflectarea realității; idee generală care reflectă just realitatea. (*DEX*)

Abordarea modernă a educației nonformale capătă contururi normative și teoretice în jumătatea a două a secolului XX, odată cu recunoașterea *crizei mondiale în educație* (*Conferința Internațională privind Criza Mondială în Educație, 1967*), particularizarea de către UNESCO a educației formale, nonformale, informale și aprobarea Conceptului de Educație Nonformală (1974), așa cum este definit de Philip Hall Coombs în lucrarea „La crisis mondial de la educacion” (2006): „**Educația nonformală** (educație ne-curriculară dar certificată) este acea activitate educațională organizată și sistematică, desfășurată în afara cadrului oficial al instituției școlare, pentru a facilita învățarea atât a copiilor cât și a adulților.” [11]

Din acel moment de reconceptualizare a educației, urmărim mai multe linii de dezvoltare a conceptului educație nonformală:

- Noile educații/Științele educației;
- Imperativele lumii contemporane: pace, democrație, mediu/climă etc;
- Educația pe tot parcursul vieții și formarea profesională contunuă;
- Tinerii și ocuparea lor;
- Autodeterminarea în învățare.
- Tinerii în acțiune și voluntariat.

Fiecare dintre aceste linii a dezvoltat în primele două decenii ale secolului XXI particularități specifice de implementare a educației nonformale.

Întreaga mișcare a ideilor pedagogice de la începutul secolului trecut, analizată până acum („educația nouă”, „noile educații”, abordarea curriculară a învățării, centrarea pe cel ce învață, învățarea pe tot parcursul vieții, învățarea interactivă, învățarea experiențială și socială) a generat o noua concepție despre educație, fundamental diferită de cea a secolului precedent. Reprezentanții sai, John Dewey, Maria Montessori, Edouard Claparede, Ovide Decroly, au promovat, spre deosebire de școala tradițională, o educație axată pe copil, centrată pe nevoile formabilului și nu pe conținutul de învățat, generând prin aceasta o autentică „revoluție” în domeniu. Ei au identificat aspectele metodologice pe care se sprijină astăzi științele educației, în general, și educația nonfoamală, în special:

1. activitatea practică, sursă a cunoașterii (J. Dewey);

2. libertatea de manifestare a copilului, condiție fundamentală a educației (Maria Montessori);
3. satisfacerea trebuințelor-temei al unei educații funcționale (Ed. Claparede);
4. interesul formabilului-criteriu principal în organizarea conținutului și desfășurarea instrucției (O. Decroly).

În ultimele decenii ale secolului trecut, UNESCO continuă regândirea educației prin raportare la „imperativele lumii contemporane”. Noile educații caută răspunsuri și formează competențe pentru lumea complexă a secolului XXI. Ele sunt prezentate în termenii unor obiective pedagogice prioritare care vizează: *educația relativă la mediu, educația pentru bună înțelegere și pace, educația pentru participare și democrație, educația în materie de populație, educația pentru o nouă ordine internațională, educația pentru comunicare și pentru mass-media, educația pentru schimbare și dezvoltare, educația nutrițională, educația casnică modernă.* [39]

Metodologia valorificării „noilor educații” vizează formele educației (formală-nonformală-informală) (Vezi: *Cristea Sorin, Dicționar de Pedagogie, Ch.:2002, p.253*)

Un alt produs al regândirii educației, la sfârșitul secolului XX, a fost educația permanentă sau educația pe tot parcursul vieții. Educația permanentă ca „principiu călăuzitor” și „concept esențial” apare drept o reinterpretare a educației, care integrează într-o concepție generală înțelegerile și experiențele parțiale, câștigate treptat prin rezolvarea problemelor educaționale specifice. Învățământul este văzut ca un proces continuu, dirijat de scopul precumpănitor al îmbunătățirii calității vieții. El se desfășoară în multe forme complementare, de natură atât secvențială, cât și paralelă. *Individul se află întotdeauna în centru acestui proces.* Toate celelalte componente ale acțiunii pedagogice ar trebui să se unească pentru a dezvolta capacitatea individului de *autoînvățare* (Vezi: *Guțu Vladimir, Postăn Liliana, Didactica pentru adulți din perspectivă motivațională, Ch.:2004*).

Conceptul de educație permanentă s-a impus prin anii 1960 sub impulsul UNESCO, pentru a oferi șanse egale de dezvoltare generală pentru fiecare individ, de-a lungul întregii sale vieți și în toate domeniile, cu scopul de a participa plenar la dezvoltarea societății. Formalizată sub auspiciul UNESCO și al Consiliului Europei, expansiunea tematicii educației permanente se explică prin mai multe rațiuni de natură socială și economică:

- creșterea fără precedent a schimbărilor legate de viață;
- creșterea ratei participării femeilor la activitățile productive și impunerea unei noi diviziuni a activităților pe principiul egalității și complementarității între sexe;
- extinderea folosirii tehnologiilor în muncă și gospodărie, ceea ce implică noi cunoștințe și competențe;

- dezvoltarea economiei informatizate, ceea ce impune o transformare a abilităților în producție, comerț etc.;
- impunerea și extinderea fenomenului „vârstei a treia”, datorită faptului că populația cu vârsta de peste 65 de ani crește ca pondere, ceea ce face ca cererea de învățare post-inițială să sporească.

Mandatul de a implementa învățarea continuă pentru toți aparține Memorandumului privind învățarea de-a lungul întregii vieți (2000). El conține șase mesaje cheie, care sugerează că, „o strategie coerentă și comprehensivă de învățare permanentă pentru Europa trebuie să aibă ca scop:

- Garantarea accesului universal și continuu la învățare în scopul dobândirii și reînnoirii capacităților necesare pentru participare susținută într-o societate cognitivă;
- Creșterea esențială a nivelului investițiilor în resursele umane pentru a oferi prioritate celei mai importante valori a Europei – cetățenilor săi;
- Dezvoltarea efectivă a metodelor de predare și învățare și încurajarea situațiilor care asigură contunuum-ul învățării permanente;
- Îmbunătățirea semnificativă a modalităților în care participarea și rezultatele învățării sunt înțelese și apreciate, cu precădere învățarea nonformală și informală;
- Asigurarea că oricine poate accesa cu ușurință informații și sfaturi de bună calitate despre posibilitățile de învățare, peste tot în Europa și pe toată durata vieții;
- Oferirea posibilităților de învățare permanentă cât mai aproape de cei care doresc să învețe în propriile lor comunități, sprijinite prin facilități ICT, oriunde este nevoie”. [22]

Memorandumul stabilește, printre altele, și dimensiunile axiologice ale educației permanente: cetățenia activă și capacitatea de a asigura și păstra locul de muncă (ocuparea forței de muncă) și principiul dezvoltării strategiilor și sistemelor naționale de educație și formare – contribuția și angajamentul unei arii largi de actori sociali din toate domeniile vieții sociale și economice incluzând partenerii sociali, și nu în ultimă măsură, eforturile indivizilor înșiși care, în ultimă instanță sunt responsabili de realizarea propriei învățări (http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf).

În 2017, în Comunicatul „Consolidarea identității europene prin educație și cultură”, Comisia Europeană a formulat viziunea asupra unui Spațiu european al educației, pe baza Noii agende pentru competențe în Europa și prin investirea în inițiativele tinerilor europeni (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52017DC0673#footnote6>)

Etimologic, conceptul de educație nonformală provine din latinescul „non-formalis” – fără formă, în afara formei organizate oficial pentru un anumit gen de activitate. De-a lungul istoriei

sale, ideea educației nonformale a venit ca o replică împotriva caracterului livresc al învățării. promovată în cadrul formal al activităților școlare, apoi ca soluție de apropiere a educației spontane, incidentale, informale și a educației formale.

Potrivit lui Ph. Coombs, „educația nonformală se referă la întreaga activitate organizată și sistematică, realizată în afara cadrului formal al educației, pentru a completa și facilita învățarea celor interesați să se perfecționeze într-un anumit domeniu.” [11]

În anul 2012, în contextul validării învățării nonformale și informale, Consiliul Europei a oferit următoarea definiție a educației nonformale: „Învățarea nonformală înseamnă învățarea realizată prin activități planificate (în ceea ce privește obiectivele învățării și timpul dedicat învățării), în cadrul cărora există o formă de susținere a procesului de învățare (de exemplu, relațiile student-profesor); aceasta poate include programe de însușire a unor competențe profesionale, de alfabetizare a adulților sau programele de educație de bază a persoanelor care au părăsit timpuriu școala; printre cazurile foarte des întâlnite de învățare nonformală se numără cursurile de formare la locul de muncă, prin care întreprinderile actualizează și perfecționează competențele angajaților lor (cum ar fi competențele TIC), învățarea on-line structurată (de exemplu, prin utilizarea resurselor educaționale deschise) și cursurile organizate de organizațiile societății civile pentru membrii lor, pentru grupul lor țintă sau pentru publicul general.” *(Recomandarea CE din 20 decembrie 2012 privind validarea învățării nonformale și informale.* [31]

Portiv Codului Educației ale Republicii Moldova, articolul 3 educația nonformală „este ansamblul acțiunilor instructive proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extra-școlar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale”. [10]

Unitatea 2. Factorii de mediu și influența lor asupra dezvoltării educației nonformale

Mediu - Societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva, ambianță.
--

Secolul XXI este considerat secol al cunoașterii, în special al cunoașterii nonformale, cu accent pe autoînvățare, învățare relevantă și conștientă. Printre cei mai importanți factori, care determină nevoia de educație nonformală identificăm „Creșterea cererii de educație; Rentabilitatea investițiilor în educație, în comparație cu cele convenționale; Tehnologia informației și a comunicațiilor; Școala a fost mult mai concentrată pe transmiterea de cunoștințe decât pe generarea „științei de a face” menținându-se complet străină de lumea activității lucrative, în fața unui astfel grad de ineficiență, educația nonformală s-a preocupat de crearea de programe pentru

a solventa această deficiență; Toate modificările în jurul valorii de viața de familie, al mediului de muncă, al mediului urban, împotriva marginalizării, etc, crează nevoi noi diferite de necesități educative pe care trebuie să le acopere sistemul de educație formală; Criza educației clasice contribuie, fără îndoială, la crearea mijloacelor, resurselor, inclusiv la crearea de instituții nonformale, pentru a completa, înlocui sau substitui educația convențională, în beneficiul vreunui grup determinat de indivizi (public țintă)".[51]

Unitatea 3. Raportul educației nonformale cu educația formală și educația informală.

Alte conexiuni ale educației nonformale

Formele educației (formală, nonformală și informală) reprezintă ansamblul acțiunilor și a influențelor pedagogice desfășurate, succesiv sau simultan, în cadrul activității de formare-dezvoltare a personalității umane.

Potrivit lui Sorin Cristea „Clasificarea formelor educației poate urma o traiectorie socială polară, care reflectă gradul de organizare și eficacitate pedagogică angajat, prin modalități variate:

- a) la nivel instituțional: educația formală, educația nonformală;
- b) la nivel non-instituțional: educația informală”.[17]

Sistemul educațional din Republica Moldova cuprinde toate cele trei forme ale educației - formală-nonformală-informală și resursele specifice pentru realizarea misiunii educației, specificate în Codul Educației, articol 5., satisfacerea cerințelor educaționale ale individului și ale societății; dezvoltarea potențialului uman pentru a asigura calitatea vieții, creșterea durabilă a economiei și bunăstarea poporului; dezvoltarea culturii naționale; promovarea dialogului intercultural, a spiritului de toleranță, a nediscriminării și incluziunii sociale; promovarea învățării pe tot parcursul vieții; facilitarea reconcilierii vieții profesionale cu viața de familie pentru bărbați și femei”. [10, art.5]

Tabelul 1. Complementaritate: educație formală - educație nonformală- educație informală

Criteriu	Educație formală	Educație nonformală / informală
Scopuri	pe termen lung • generală creditată	pe termen scurt • specifică • necreditată
Durată	pe cicluri lungi • pregătitoare • timp complet	pe cicluri scurte • recurentă • timp parțial

Conținut sistemic	centrată pe „intrări” standardizate • centrată pe „ieșiri”: comunitate locală și umană, mediu, proces de dezvoltare și de integrare academică • resurse umane determinate de niveluri de intrări	diversificată tematic • individualizată • practică • niveluri de intrări determinate de resurse umane
Deschideri sistemice	bazată pe instituții • spațiu artificial de învățare • structurată pe paliere rigide, pe durate mari • centrată pe profesor sau pe învățarea mediată, în cazul ideal • resurse intensive	bazată pe mediu • legată de comunitate • structurată flexibil • centrată pe cel care învață • economie de resurse
Evaluare	evaluare externă • evaluare ierarhizată •	• autodeterminare • evaluare investită în participanți și în dezvoltarea comunității locale
Continuare	solicită complementaritate • recurentă •	• complementară • flexibilă • adaptivă

În sistemul educațional coexistă mai mulți termeni, încetățeniti istoric sau situațional, care definesc educația non-formală, cum ar fi: educație extrașcolară, educație complementară, educație/activități extracurriculare, educație nonformală. Fiecare dintre termenii menționați surprinde anumite caracteristici ale fenomenului educațional, proiectat și realizat într-un cadru instituționalizat extrașcolar, „constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale” (*Codul Educației*), dar se fac auzite opinii ce susțin acceptarea termenului de Educație Nonformală ca unul generic.

Obiectivele pedagogice specifice educației nonformale completează resursele educației formale la nivelul unor coordonate „de vocație”, identificate de Viviane Landsheere (1992): „sprijinirea elevilor, studenților, adulților etc. cu șanse minime-maxime, de reușită școlară, profesională etc; stimularea dezvoltării personalității elevilor, studenților etc. și a comunității educative locale, la niveluri de performanță și de competență superioare, relevante în plan intelectual, moral, tehnologic, estetic, fizic; valorificarea adecvată a strategiilor de proiectare-

realizare a acțiunilor (de formare și de perfecționare profesională; de organizare a timpului liber; de alfabetizare funcțională a grupurilor sociale defavorizate)”.

În raport cu educația formală, conținutul și metodologia educației nonformale manifestă un plus de flexibilitate și deschidere în procesul de proiectare-organizare-evaluare a demersului didactic: „ a) proiectarea pedagogică neformalizată, cu programe deschise spre interdisciplinaritate și educație permanentă - la nivel general-uman, profesional, sportiv, estetic etc; b) organizația, facultativă, neformalizată, cu profilare dependentă de opțiunile elevilor și ale comunităților școlare și locale, cu deschideri speciale spre experiment și inovație; c) evaluarea facultativă, neformalizată, cu accente psihologice, prioritar stimulative, fără note sau calificative oficiale”.

Aceste note specifice explică avantajele dar și limitele educației nonformale dependente de incapacitatea momentană a acesteia de validare socială a rezultatelor care „nu conduc decât rareori la o calificare oficială a competențelor” (*De Landsheere, Viviane, 1992*). Limitele respective reflectă fluiditatea structurilor organizatorice focalizate în prea mare măsură asupra obiectivelor pe termen scurt și asupra „libertății” metodologice a educatorilor.

În ultimul timp, se discută pe larg despre conexiunile educației nonformale cu asemenea concepte ca: formarea continuă, competențe formate în context nonformal, activism civic și participare cetățenească.

De exemplu, în anul 2019, a fost aprobat Regulamentului privind validarea educației nonformale și informale, care prevede că, „serviciile de validare a cunoștințelor și competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală, sunt furnizate de instituțiile de învățământ profesional tehnic care oferă programe de studii acreditate în conformitate cu prevederile legislației.”(https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_privind_educatia_nonformala.pdf)

Tabelul 2. Sinteza caracteristicilor Educației nonformale

Caracteristici structurale	Caracteristici metodologice	Valori de bază	Avantajele educației nonformale
<p>-Se desfășoară preponderent în afara structurilor sistemului formal de educație, diferă de educația formală prin modul de organizare și tipul de recunoaștere a competențelor;</p> <p>- Are caracter intenționat și voluntar, este variată și flexibilă, opțională și facultativă;</p> <p>- Își propune, mai întâi de toate, să transmită și să practice valorile și atitudinile vieții democratice.</p> <p>- Diferențiază conținutul, metodele și instrumentele de lucru în funcție de interesele și capacitățile participanților;</p> <p>- Valorifică întreaga experiență de învățare a participanților.</p> <p>- Se realizează în mediul socio-cultural ca mijloc de divertisment, petrecere a timpului în mod constructiv sau de odihnă</p>	<p>Coexistență echilibrată și interacțiunea dintre dimensiunile cognitivă, afectivă și practică ale învățării;</p> <p>Legătura între învățarea individuală și socială, solidaritatea orientată spre parteneriat și de predare simetrică/relații de învățare;</p> <p>Participativă și centrată pe cel ce învață;</p> <p>- Aproape de preocupările din viața reală, orientată spre învățare prin practică, prin schimburi interculturale.</p>	<p>- Valori generale: frumosul, binele, adevărul.</p> <p>Valori legate de dezvoltarea personală: autonomie; atitudine critică, deschidere și curiozitate, creativitate.</p> <p>- Valori legate de dezvoltarea socială: capacitatea de comunicare, participare și cetățenie democratică, solidaritate și justiție socială, responsabilitate, soluționarea conflictelor.</p> <p>- Valori etice: toleranță și respect față de oameni, drepturile omului,</p>	<p>- este centrată pe procesul de învățare nu pe cel de predare, solicitând în mod diferențiat participanții;</p> <p>- dispune de un curriculum la alegere, flexibil și variat propunându-le participanților activități diverse și atractive, în funcție de interesele acestora, de aptitudinile speciale și de aspirațiile lor;</p> <p>- contribuie la lărgirea și îmbogățirea culturii generale și de specialitate a participanților, oferind activități de completare a studiilor;</p> <p>- asigură o rapidă actualizare a informațiilor din diferite domenii fiind interesată să mențină interesul publicului larg, oferind alternative flexibile tuturor categoriilor de vârstă și pregătirii profesionale, punând accentul pe aplicabilitatea imediată a cunoștințelor și nu memorarea lor;</p>

<p>activă. Sunt destinate tuturor categoriilor de vârstă: atât copiilor (pedagogie), cât și adulților (andragogie).</p>		<p>învățarea interculturală și înțelegerea, pace/educație/non violență,egalitate de gen, dialog între generații</p>	<p>- antrenează noile tehnologii comunicaționale, ținând cont de progresul societății; - răspunde cerințelor și necesităților educației permanente.</p>
---	--	---	---

Perspectiva instituționalizării interdependențelor dintre cele trei forme ale educației solicită „o reprezentare holistică”, proiectată circular pe două coordonate pedagogice:

a) Coordonata orizontală asigură interdependența formelor de educație pe trei niveluri de referință: nivelul educației formale, realizat „formal” pe trepte ierarhice; „nonformal”, prin activități proiectate în afara „curriculumului școlar”; „informal”, prin raportare la influențele (micro)grupurilor sociale; nivelul educației nonformale, realizat „formal” prin obținerea „certificatelor și diplomelor”; „nonformal” prin organizarea activităților extrașcolare; „informal”, prin asimilarea participărilor spontane în actul educației; nivelul educației informale, realizat „formal” prin intermediul „locurilor de muncă”; „non-formal”, prin intermediul educației familiale; „informal”, prin intermediul experiențelor cotidiene.

b) Coordonata verticală asigură interdependența formelor educației pe trei niveluri de referință: nivelul educației formale, realizat „formal” pe treptele ierarhice ale sistemului de învățământ; „nonformal”, prin intermediul „locurilor de muncă”; „informal”, prin educația familială; nivelul educației nonformale, realizat „formal” prin activități organizate în afara curriculumului școlar; „nonformal”, prin activități extrașcolare; „informal”, prin educație familială; nivelul educației informale, realizat „formal” prin influențele de (micro)grup; „nonformal”, prin participări complementare; „informal”, prin experiențe cotidiene.

Interdependența formelor educației este reflectată în plan didactic la nivelul instruirii de tip formal-nonformal-informal:

a) Instruirea de tip formal urmărește dobândirea unor cunoștințe sistematizate prin programe și manuale școlare, cunoștințe organizate pe domenii disciplinare și interdisciplinare, sub îndrumarea profesorului sau în mod independent;

b) Instruirea de tip nonformal urmărește dobândirea unor cunoștințe complementare, opțional, prin studiu independent sau orientat de profesor, cu asumarea din partea elevului /studentului a unor roluri și strategii de învățare specifice;

c) Instruirea de tip informal urmărește obținerea unor informații din domenii pluridisciplinare, mai puțin abordate în școală, informații neprelucrate dar valorificabile în direcția dobândirii unor cunoștințe complementare. [17]

RECAPITULEAZĂ:

- Realizează o dezbateră asupra abordărilor cu referire la educația nonformală. Sustine punctul de vedere cu exemple din practica educației nonformale.
- Reprezintă prin intermediul metodei *Termenii-cheie în avans*, legătura dintre termenii: educație formală, educație nonformală, educație informală.

Metoda *Termenii-cheie în avans*

1. Se formează grupuri din 4-5 formabili.
2. Se prezintă 5 termeni relevanți în contextul unității de conținut.
3. Se propune ca formabilii să reprezinte grafic relația existentă între acești termeni, timp de 4-5 minute.
4. Se propune ca formabilii să compare relația existentă între termenii propuși, reflectată în materialul-suport, cu relația reflectată în reprezentarea grafică realizată de ei.

EXTINDE:

- Studiază cel puțin 3 surse de specialitate care abordează subiectele de la curs și prezintă esența acestora pe 3 slide-uri.
- Analizează conținuturile specifice educației nonformale, stabilind legături cu ariile curriculare din învățământul primar.

CREEAZĂ & APLICĂ:

- Elaborează o schemă grafică a interdependenței dintre educația formală-nonformală-informală.

SCHIMBĂ:

- Identifică factorii de mediu cu impact asupra educației nonformale și analizează influența lor asupra dezvoltării educației nonformale.
- Elaborează o cartografiere a educației nonformale (stabilește independent nivelul cartografierii – local, regional, național etc.)

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

1. Butnari Nadejda. Noile Educații. Suport de curs, Ch.: CEP USM, 2017. – 123 p
2. Codul educației al Republicii Moldova, 2014
3. Cristea Sorin, Dictionar de pedagogie, Ch.: Lirera Educational, 2002
4. De Landsheere Vivianne, L'education et la formation, Paris : PUF, 1992.
5. Nahaba Lilia, coord., Ghid de proiectare a activităților de formare în educația adulților, Ch: Bons Offices” SRL, 2016, 86 p.
6. Poștan Liliana. Неформальное образование в Республике Молдова 2012 год: состояние и проблемы, materialele Proiectului internațional „Неформальное образование для региональных демократических трансформаций ”, Kiev 14-16 septembrie, 2012
7. Guțu Vladimir, Liliana Postan, Didactica pentru adulți din perspectivă motivațională, Ch.: CEP USM, 2007
8. <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/non-formal-education>

MODUL 2. Cadru de referință pentru educația nonformală.**Noile educații. Învățarea pe tot parcursul vieții.****Învățarea și educația nonformală: abordare-cheie a politicii și lucrului de tineret****Obiective:**

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să identifice cadrul de referință pentru educația nonformală.
- Să analizeze termenii cheie ale conceptelor Noile educații, Învățarea pe tot parcursul vieții.
- Să stabilească conexiunile dintre politica de tineret și educația nonformală
- Să argumenteze problematica și valorile lumii contemporane în raport cu educația nonformală.

Unități de conținut:

- Ce este Cadrul de referință al educației nonformale?
- Noile educații. Învățarea pe tot parcursul vieții.
- Învățarea și educația nonformală: abordare-cheie a politicii și lucrului de tineret.

Cuvinte cheie: cadru de referință, învățarea pe tot parcursul vieții, noile educații, politici de tineret.

SUPORT INFORMATIV

Unitatea 1. Cadru de referință pentru educația nonformală

Cadru de referință – ansamblul documentelor de politici, de fundamentare teoretică și practică a (educației nonformale).

Cadrul de referință reprezintă o veritabilă „constituție” a educației nonformale, identificând abordările și documentele de politici internaționale și naționale cu referire la educația nonformală, aspectele sale teoretice și practice.

Oficial, în Republica Moldova n-a fost adoptat un document de referință cu privire la educația nonformală. Ca model pentru identificarea cadrului de referință a educației nonformale este documentul *Educație pentru o societate a cunoașterii: Cadrul de referință al noului curriculum național. Studii de politici educaționale* (2015). Cadrul de referință constituie un document-sinteză care înglobează baza conceptuală și filosofia modernizării educației nonformale. De aici derivă și poziția-cheie a acestui document în contextul unui sistem educațional. Cadrul de referință este descrierea esențializată a reperelor de bază și a componentelor definiției ale educației nonformale. Din punctul de vedere al poziției ocupate în sistem, Cadrul de referință are un statut dublu: cel de document de politică educațională și cel de document de fundamentare teoretică și practică a educației nonformale („carte de identitate”).

Cadrul de referință are următoarele funcții: proiectivă, reglatoare și normativă, programatică, metodologică și procedurală, adaptivă.

Dimensiuni ale educației nonformale:

1. Formă a educației - reglementată de Recomandarea 1437 privind educația nonformală a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (2000), Recomandarea privind validarea învățării nonformale și informale, Bruxelles, COM (2012) 485 final 2012/0234 (NLE), Codul educației (2014), Regulamentul privind validarea educației nonformale și informale (2019).

2. Educația nonformală pentru copii în context școlar și extrașcolar – Codul educației, cap. VII, curriculum la alegerea școlii, curriculum extrașcolar, regulament - tip al instituției de educație extrașcolară (2011) <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-extrascolar-prezentare-generală>. ; Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020 <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=371800&lang=1>; Standardele de calitate pentru învățământul primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului.

https://mecc.gov.md/sites/default/files/o970din_11_10_13_standarde_spc_0.pdf

3. Educația nonformală în contextul Noilor educații – Strategia Educație pentru Toți (2004), Strategia Educație 2020

4. Educația nonformală în contextul politicilor pentru tineret – Legea cu privire la tineret (2016); Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2020 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia (2014)

5. Educația nonformală în contextual educației adulților – Memorandum privind învățarea pe parcursul vieții (2000), Regulamentul cu privire la formarea continuă a adulților (2017).

Unitatea II. Noile educații. Învățarea pe tot parcursul vieții

Noile educații sunt noi laturi ale educației care reprezintă răspunsurile, dar și anticipările educației la transformările societății. (Vezi Modul I). Noile educații nu se referă la modernizarea conținuturilor educației, dar la schimbarea rapidă a realității sociale, economice, ecologice, politice etc, ce recheamă completare a educației formale, extindere a oportunităților de învățare și investire a omului cu încredere că el este proiectantul propriului traseu de învățare.

Jumătatea a II-a secolului XX a fost marcată de o atitudine precaută a umanității față de pace. Încă mai era proaspătă memoria unui război mondial sângeros. Totodată, oamenii aspirau cu mult entuziasm să modernizeze economia, condițiile de trai și relațiile între oameni. În anul 1950, Robert Schuman, ministrul francez de externe din acea perioadă, propune „de a crea o nouă formă de organizare a statelor Europei, o Comunitate supranațională pentru reorganizarea pașnică a Europei postbelice”. Propunerea a dus mai întâi la crearea Comunității Europene a Cărbunelui și a Oțelului, dar pe termen lung a fost precursora tuturor celorlalte Comunități Economice Europene și a ceea ce este astăzi - Uniunea Europeană.

Ca răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperativele lumii contemporane de natură politică, economică, ecologică, demografică, sanitară, etc. UNESCO propune, la finele secolului XX conceptul noilor educații. Conceptul reprezintă o continuitate a curentului pedagogic, afirmat la începutul aceluiași secol, sub numele de „Educație nouă”, care era centrat îndeosebi asupra înnoirii raportului metodologic educator-educat, introducând o paletă variată de conținuturi educaționale moderne. Noile educații sunt centrate asupra unor obiective și mesaje majore, care determină strategiile educației în condițiile lumii contemporane: [17]

- Educația pentru mediu,
- Educația pentru bună înțelegere și pace,
- Educația pentru participare și democrație,
- Educația în materie de populație,
- Educația pentru o nouă ordine internațională,

- Educația pentru comunicare și mass-media,
- Educația pentru schimbare și dezvoltare,
- Educația nutrițională,
- Educația casnică modernă (G.Văideanu, A.Neculau, 1986)

Lista conținuturilor specifice ale lumii noastre este deschisă și se completează pe măsura încetățenirii fenomenelor noi care devin obiective educaționale – *educația pentru toleranță, educația pentru timp liber, educația economică, educația pentru sănătate, educația de gen, educația pentru schimbare, educația tehnologică și securitatea în lumea virtuală, educație pentru mass-media etc.*

Între societate și educație putem identifica o permanentă circularitate, având componente de asimilare și acomodare reciprocă. Valoarea fundamentală și criteriul ultim de evaluare a eficienței educației este calitatea umană și calitatea vieții.

În relația cu *mediul*, educația este una de parteneriat, omul trebuie să demonstreze înțelegerea faptului că distrugerea mediului înconjurător înseamnă autodistrugerea sa ca ființă și specie. Strategiile educației pentru mediu sunt specifice fiecărei forme de educație - formală, nonformală, informală, dar pot fi diferențiate și strategii specifice educației pentru mediu. Aceste strategii au un puternic caracter formativ, aptitudinal-atitudinal, de angajare individuală și de grup în procesul complex, de apărare, a mediului geografic, psiho-social și social de toate tipurile de poluare: fizică, chimică, biologică, morală.

Educația democratică, prin și pentru participare este o latură a educației care face parte integrantă din noile educații, tocmai pentru că democrația are o istorie de mai bine de două milenii. Educația pentru democrație și participare are ca scop promovarea unei societăți libere, tolerante și juste, formarea, dezvoltarea și exersarea competențelor și atitudinilor social-civice democratice necesare tinerei generații pentru participarea activă la viața socială, contribuind la apărarea valorilor și principiilor libertății, a pluralismului, a drepturilor omului și a statului de drept, care sunt fundamentele democrației.

Educația pentru schimbare poate fi asociată educației pentru supraviețuire. Dezvoltarea receptivității față de schimbare, acceptarea schimbării, anticiparea și pregătirea pentru schimbare, dezvoltarea structurilor de personalitate echilibrate între sine și mediu, dezvoltarea capacităților decizionale capabile să contribuie la adaptarea la incertitudine pentru a obține certitudine.

Educația pentru comunicare și mass-media urmărește formarea capacității de valorificare culturală a informației furnizată prin presă, radio, televiziune, formarea unei atitudini adecvate și selective față de informațiile care îl asaltează pe om în societatea contemporană și cultivarea receptivității față de valorile culturale autentice.

Educația pentru pace a fost concepută cross-curricular din nevoia de a răspunde la o întrebare simplă: ce este pacea? Pacea este o realitate ontică, există în sine, sau este un efort permanent, trebuie susținută și apărată cu orice preț? Descoperim că este un suport necesar, invizibil și trainic al umanității. Educația pentru pace trebuie să înceapă de la o vârstă fragedă, să se regăsească în educația părinților și să formeze și să dezvolte aptitudinile și atitudinile de cooperare, rezolvare a conflictelor, toleranță, interculturalitate.

Educația axiologică este o educație prin și pentru valori, o educație realizată în universul tuturor valorilor. Prin definiție, educația este o valoare umană supremă, căci datorită educației omul devine om (I. Kant).

Educația pentru sănătate constă în ansamblul activităților educaționale planificate, care au ca scop menținerea sau dezvoltarea cunoștințelor, conduitei și atitudinilor necesare omului pentru ași menține și estima starea sa de sănătate, pentru formarea culturii modului sănătos de viață. Educația pentru sănătate urmărește dobândirea de către formabili a unui sistem de cunoștințe corecte privind diverse aspecte ale sănătății și, totodată, formarea de atitudini și deprinderi indispensabile unui organism sănătos și unui comportament responsabil. Această „nouă educație” vizează formarea unor competențe de organizare rațională a vieții în condițiile rezolvării unor probleme specifice educației fizice, igienico-sanitare, alimentației (nutriției) științifice, educației sexuale etc.

Educația demografică urmărește cultivarea responsabilității civice a indivizilor în raport cu problemele specifice populației (creștere, scădere, migrație).

Educația economică și casnică modernă își propun să-i ajute pe formabili să înțeleagă problemele din viața cotidiană, să identifice și să evalueze consecințele deciziilor personale, ale părinților lor, ale autorităților locale, ale diferiților actori ai comunității locale.

Educația pentru viața de familie vizează pregătirea adolescenților pentru toate provocările relațiilor personale, pentru cele specifice vieții de familie și pentru cele sociale și personale. Este strâns legată de educația intelectuală, de educația morală, de educația fizică, de educația pentru sănătate, de educația axiologică și de educația medicală.

Educația pentru timpul liber (loisir) pornește de la premisa că educația nu include doar orele de școală, ci și timpul liber, care trebuie să fie gestionat eficient, valoarea unui tânăr fiind dedusă și din modul în care își petrece timpul liber. Această „nouă educație” își propune să îl informeze pe tânăr în legătură cu modalitățile specifice de petrecere a timpului liber și să-i formeze abilități de proiectare și organizare a timpului liber, prin îmbinarea activităților intelectuale cu cele recreativ-distractive, cultural-artistice, sportive și practice.

Educația pentru o nouă ordine internațională are în vedere evoluția relațiilor între statele lumii, regiuni, continente într-o lume globală, în care mobilitatea și schimbarea determină substanțial existența umană. Ordinea internațională nu se judecă în termeni de putere, ci în termeni de valori și rațiune.

La o etapă, Noile educații au fost transpuse în tipuri de educație complementară:

1. Educație pentru sănătate

- Educație fizică - activitate și odihnă
- Igiena personală
- Sănătatea mediului: omul și mediul de viață
- Sănătatea alimentației
- Sănătatea mentală
- Primul ajutor
- Sănătatea reproducerii
- Prevenirea și combaterea consumului de substanțe interzise.

2. Educație pentru cetățenie democratică

- Educație pentru pace
- Educație pentru drepturile copilului
- Prevenirea abandonului școlar
- Prevenirea traficului de persoane
- Prevenirea exploatarei prin muncă a copiilor
- Prevenirea violenței și abuzului asupra copilului
- Promovarea egalității de șanse
- Drepturile și obligațiunile cetățenești.

3. Educație pentru securitate personală

- Educație juridică
- Educație rutieră
- Protecția civilă
- Prevenirea și combaterea violenței
- Apărarea împotriva incendiilor
- Protecția consumatorului

4. Educație inter și multiculturală

- Folclor
- Artă populară
- Cultură și civilizație românească și străină

- Studii europene
- Interculturalitatea.

5. Educație ecologică

- Protecția mediului
- Ecoturism
- Orientare turistică
- Agroturism.

6. Educație pentru dezvoltare comunitară

- Parteneriat în comunitate
- Voluntariat
- Managementul proiectelor.

Învățarea pe parcursul vieții reprezintă o direcție importantă a evoluției activității de formare-dezvoltare a personalității, care urmărește valorificarea tuturor dimensiunilor și formelor educației proiectate și realizate pe tot parcursul existenței umane și în orice moment al existenței umane.

Învățarea pe parcursul vieții implică întreaga durată de viață a unui individ. Ea vizează activitatea de formare-dezvoltare a personalității umane, abordată în totalitate ei, corelând resursele:

stadiile educației (vârstele preșcolare-școlare-postșcolar și psihologice: vezi ciclurile vieții: copilăria-preadolescența-adolescența-tineretea-maturitatea-bătrânețea);	conținuturile educației (dimensiunile/laturile educației: intelectuală-morală-tehnologică-estetică-fizică);	formele educației (formală-nonformală-informală);	factorii educației (familie, comunități educaționale, instituții se învățământ etc).
---	---	---	--

Această abordare permite integrarea tuturor resurselor educației pe verticala și orizontala sistemului: - continuitatea între stadiile educației, susținută pe tot parcursul existenței umane; -

complementaritatea resurselor educației, aprofundată la nivelul fiecărui stadiu al educației, în orice moment al existenței umane.

Ca semnificație strategică învățarea pe parcursul vieții/educația permanentă poate fi definită la nivel funcțional, structural, operațional ținându-se cont de:

- „scopul său final” („a menține și a îmbunătăți calitatea vieții”);
- „caracterul său universal („reprezintă democratizarea educației”) și dinamic” („permite adaptarea materialelor și a mijloacelor de învățare la noile condiții impuse de dezvoltare”);
- sensul său managerial („educația permanentă este un principiu organizator pentru toate tipurile de educație”).

La nivel funcțional, învățarea pe parcursul vieții/educația permanentă angajează trei categorii de funcții: funcția de adaptare; funcția de inovare; funcția de corectare.

La nivel structural, angajează două componente principale, aflate în raporturi de interacțiune: componenta generală și componenta profesională.

La nivel operațional, învățarea pe parcursul vieții/educația permanentă angajează resursele de dezvoltare pedagogică/educabilitate ale fiecărei personalități umane, valorificabile în termeni de oportunitate și de motivație individuală și socială.

Învățarea pe parcursul vieții /Educația permanentă reprezintă astfel simultan:

- un concept pedagogic fundamental, de tip integrator, care înglobează toate resursele activității de formare-dezvoltare a personalității umane (stadii, conținuturi, forme, factori), valorificabile pe verticala și pe orizontala sistemului educațional;- un concept pedagogic operațional care extinde aplicațiile sale „asupra tuturor aspectelor educației” (vezi: *Thomas, Jean, 1977, pag.79-81*);

- un principiu pedagogic care susține organizarea globală a unui sistem educațional integral, deschis pentru toate tipurile de educație;

- o orientare la nivel de politică a educației, care urmărește perfecționarea activității de formare-dezvoltare a persoanei.[apud 22]

Conceptul învățare pe parcursul vieții a atras atenția sistemului educațional asupra educației adulților și formării profesionale continue. <https://mecc.gov.md/ro/content/invatare-pe-tot-parcursul-vietii>.

Unitatea III. Învățarea și educația nonformală: abordare-cheie a politicii și lucrului de tineret

Potrivit datelor Biroului Național de statistică, „tinerii cu vârstele cuprinse între 14-34 ani contituie 32,4% din totalul populației țării. Pe parcursul ultimilor ani putem observa o descreștere a populației cu vârsta de 14-19 ani cu 45,3 mii persoane, ponderea acestei categorii în numărul total al tinerilor s-a micșorat de la 22,0% la 01.01.2014, până la 19,8% la 01.01.2018. Numărul persoanelor în vârstă de 20-24 ani a scăzut cu 61,0 mii persoane, ponderea s-a micșorat cu 3,3 puncte procentuale, numărul persoanelor în vârstă de 25-29 ani de asemenea este în scădere (cu 31 de mii), iar numărul tinerilor cu vârsta de 30-34 ani a crescut cu 45,4 mii sau 5,9 puncte procentuale”.

Potrivit Studiului „Tinerii în Republica Moldova în anul 2017”, „trei din zece tineri din Republica Moldova fac parte din categoria persoanelor active din punct de vedere economic (persoane ocupate și șomeri). Rata de ocupare a populației cu vârsta de 15-29 ani a fost de 26,7% comparativ cu 45,0% rata de ocupare a populației în vârstă de muncă (16- 56/61 ani). Iar rata șomajului în rândul tinerilor a constituit 9,9% fiind cu 4,5 p.p. mai mare față de rata șomajului în rândul populației generale (5,6%). Deseori, tinerii cu studii superioare și pregătire profesională nu-și pot găsi un loc de muncă din cauza lipsei experienței de muncă. Doar 22% dintre tineri și-au găsit un loc de muncă, imediat după părăsirea sistemului de învățământ. Mai bine de o pătrime au părăsit, însă primul loc de muncă din cauza salariilor mici, iar 17,7% din tineri au plecat la muncă peste hotarele țării”. [38]

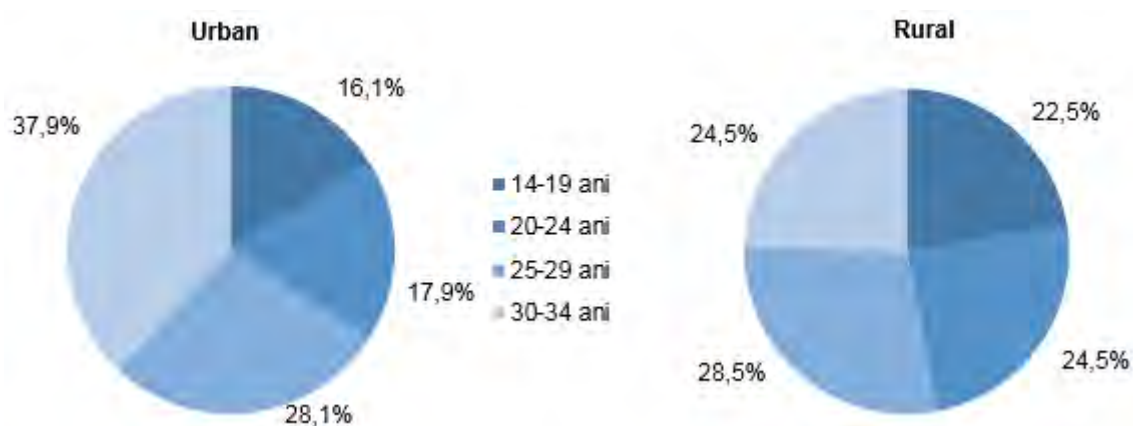

Figura 1. Structura populației tinere pe grupe de vârstă și mediu de reședință, la 1 ianuarie 2018

Cei mai mulți tineri sunt în mediul rural, unde este concentrată o pondere mai mare a tinerilor de până la 25 ani.

În Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2014-2020 se menționează că, „sistemul de învățământ din Moldova se confruntă cu mai multe probleme atât în ceea ce privește calitatea studiilor, relevanța acestora pe piața muncii, plățile informale, îmbătrânirea cadrelor didactice etc. Implicarea tinerilor în soluționarea acestor probleme este absolut necesară în contextul reformelor anunțate de guvern.”

În același document se menționează că „tinerii din Republica Moldova după absolvirea ciclului gimnazial, pot opta să-și continue studiile în ciclul liceal sau la instituțiile de învățământ secundar profesional sau opta pentru un colegiu. După finalizarea ciclului liceal se pot înscrie la instituțiile de învățământ superior. Studiile liceale sunt în mare parte gratuite, iar în celelalte instituții de învățământ de stat sunt atât locuri cu burse cât și cu taxă. În mare parte însă pentru ași continua studiile tinerii au nevoie de suportul financiar al părinților, inclusiv în cazul în care sunt bursieri pentru acoperirea cheltuielilor curente. Pentru tinerii cu potențial din familii socio-vulnerabile continuarea studiilor este dificilă”. [11]

Din anul 2003, în Republica Moldova funcționează *centrele de tineret*. În Raportul Evaluarea Activității Centrelor de tineret din Republica Moldova (2016) se menționează că „inițial au fost promovate două tipuri de centre, care se diferențiau după serviciile prestate, centrele de resurse și informare, care ofereau tinerilor oportunități de informare și participare și centrele de informare și sănătate (clinici pentru tineri), axate pe sănătatea tinerilor și prevenirea comportamentelor riscante”.

Primul grup de centre, concepute ca servicii de informare și participare, au dezvoltat o gamă diversă de servicii pentru tineri în domeniul instruirii nonformale, accesului la informare, participării tinerilor, orientării vocaționale, formării și integrării profesionale, timp liber, sport, voluntariat, dezvoltării inițiativelor de antreprenariat, agrement și schimb de tineret. Toate centrele create în Moldova, au contribuit la dezvoltarea unei rețele neformale de servicii pentru tineri, care conform conceptului inițial, sunt definite ca ”servicii prietenoase tinerilor”.

Centrul Republican pentru Copii și Tineret ARTICO (<http://artico.md/>) asigură suport metodologic centrelor și lucrătorilor de tineret, oferă un spectru larg de servicii pentru tineri și copii, și mai puțin pentru lucrătorii de tineret. Toate centrele create în Moldova, au contribuit la dezvoltarea unei rețele neformale de servicii pentru tineri, care conform conceptului inițial, sunt definite ca ”servicii prietenoase tinerilor”.

În contextul cooperării europene în domeniul tineretului au fost stabilite două obiective importante până în anul 2018: „(i) crearea unui număr mai mare de oportunități egale pentru toți tinerii în educație și pe piața forței de muncă și (ii) promovarea cetățeniei active, a incluziunii sociale și a solidarității în rândul tuturor tinerilor. Domeniile prioritare de intervenție cu referință

la tineri sunt: educație și formare, ocuparea forței de muncă și antreprenoriat, sănătate și bunăstare, participare, activitățile de voluntariat, incluziunea socială, tineretul în lume, creativitate și cultură”. [34]

În contextul politicii de aderare a Republicii Moldova la cadrul Uniunii Europene, politicile naționale în domeniul tineretului sunt ajustate la politicile europene de tineret. Astfel, tinerilor din Moldova li se oferă posibilitatea de-a accesa o serie de programe de mobilitate și schimb de experiențe ca: „Tinerii în acțiune”, „Erasmus +”, „Erasmus pentru toți”, „P7”, „Marie Skłodowska-Curie Actions”, „CEEPUS” etc. [11]

RECAPITULEAZĂ:

- Discută cu colegul politicile de tineret din Republica Moldova și identifică cum sunt valorificate în cadrul acestor politici oportunitățile educației nonformale.
- Argumentează care dintre „noile educații” necesită o abordare distinctă în sistemul de învățământ, pornind de la situația actuală din țară.

EXTINDE:

Studiază, cel puțin 3 surse de specialitate, care abordează subiectele de la curs și prezintă esența acestora pe 3 slide-uri.

CREEAZĂ & APLICĂ:

Ilustrează prin metoda Harta conceptuală termenii-cheie la tema „Educația pentru schimbare”.

Metoda Harta conceptuală

1. Se formează grupuri de 4-5 formabili.
2. Se propune ca formabilii să schițeze o hartă și să o completeze cu termenii-cheie la tema „Educația pentru pace și cooperare”.
3. Se prezintă de către fiecare grup hărțile elaborate și se realizează o hartă conceptuală comună.

SCHIMBĂ:

Analizează și stabilește obiective specifice Disciplinei Dezvoltare personală în legătură cu conținuturile specifice ale Educației pentru bună înțelegere și pace.

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

1. Butnari Nadejda. Noile Educații. Suport de curs, Ch.: CEP USM, 2017. – 123 p
2. Cemortan S. Oportunitatea dezvoltării curriculumului preșcolar în conformitate cu teoria noilor educații. Centru educațional PRO DIDACTICA, 2007, nr. 3-4.
3. Codul Educației al Republicii Moldova, 2014
4. Curriculum Național. Învățământ primar, 2018
5. Crăciunescu, Nedelea, Forme de activități extracurriculare desfășurate cu elevii ciclului primar, în “Învățământul primar“ nr. 2, 3 / 2000, Ed. Discipol, București
6. Cristea Sorin, Dictionar de pedagogie, Ch.: Lirera Educational, 2002
7. Florea Viorica, Cocean Alexandr, Prutean Elena, Educație non-formală. Ghid metodologic pentru cadrele manageriale și didactice, Ch.: Combinat Poligrafic, 2012, 132 p.
8. Guțu Vladimir, Liliana Postan, Didactica pentru adulți din perspectivă motivațională, Ch.: CEP USM, 2007
9. Memorandum privind învățarea pe parcursul vieții, 2000
10. Tinerii în Republica Moldova în anul 2017
<http://www.statistica.md/libview.php?l=ro&idc=168&id=6086>
11. Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2014-2020, disponibilă pe http://old.mts.gov.md/sites/default/files/document/attachments/strategia_nationala_de_dezvoltare_a_sectorului_de_tineret_pentru_anii_2014-2020_0.doc
12. Rezoluția Consiliului Europei din 27 noiembrie 2009 privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018)

MODUL 3. Circuitele pedagogice principale ale educației nonformale: în afara clasei, în afara școlii. Învățământul extrașcolar în Republica Moldova

Obiective:

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să identifice circuitele principale ale educației nonformale: în afara clasei, în afara școlii.
- Să analizeze specificul educației nonformale în afara clasei și în afara școlii.
- Să determine reperatele de planificare a educației nonformale în afara clasei și în afara școlii.
- Să elaboreze proiecte de educație nonformală în afara clasei și în afara școlii.
- Să aplice principiile de organizare, educaționale și obiectivele specifice ale învățământului extrașcolar.

Unități de conținut:

- Circuitele principale ale educației nonformale: în afara clasei și în afara școlii.
- Specificul educației nonformale în afara clasei și în afara școlii.
- Repere de planificare a educației nonformale în afara clasei și în afara școlii.
- Învățământul extrașcolar: organizare, principii educaționale și obiective specifice.

Cuvinte cheie: educație nonformală în afara clasei, educație nonformală în afara școlii, planificarea activităților de educație nonformală, învățământ extrașcolar.

SUPPORT INFORMATIV

Unitatea I. Circuitele pedagogice principale ale educației nonformale: în afara clasei, în afara școlii

Cercetătorul Sorin Cristea menționează că,, educația nonformală sprijină direct și indirect acțiunile și influențele sistemului de învățământ, pe două circuite pedagogice principale:

[17]

- A) Un circuit pedagogic situat în afara clasei:
 - a) cercuri pe discipline de învățământ, cercuri interdisciplinare, cercuri tematice/transdisciplinare;
 - b) ansambluri sportive, artistice, culturale etc.;
 - c) întreceri, competiții, concursuri, olimpiade școlare.
- B) Un circuit pedagogic situat în afara școlii:

a) Activități perișcolare, organizate special pentru valorificarea educativă a timpului liber: cu resurse tradiționale – excursii, vizite, tabere, cluburi, universități populare, vizionări de spectacole (teatru, cinema) și de expoziții etc.; cu resurse moderne: videotecă, mediatecă, discotecă, radio-televiziune școlară, instruire asistată pe calculator, cu rețele de programe nonformale etc..

b) activități parașcolare, organizate în mediul socio-profesional, ca ”soluții alternative” de perfecționare. Reciclare. Instruire permanentă, radio-televiziune școlară, cursuri, conferințe tematice – cu programe speciale de educație permanentă etc”.[17, p.119]

Taberele de odihnă și întremare a sănătății copiilor și adolescenților sunt instituții extrașcolare care, prin forme și metode specifice de organizare a odihnei copiilor și adolescenților, asigură continuitatea procesului instructiv-educativ și realizarea standardelor educaționale de stat, precum și odihna și întremarea sănătății copiilor. Taberele funcționează în baza Regulamentului de funcționare a taberelor de odihnă și întremare a sănătății copiilor și adolescenților (2009) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333820>.

Activitatea taberelor se desfășoară în baza următoarelor principii și obiective, prescrise în Regulamentului de funcționare a taberelor de odihnă și întremare a sănătății copiilor și adolescenților: [32]

Principii	Obiective
<p>a) principiul corelării optime a tuturor dimensiunilor educației: spirituale, morale, patriotice, intelectuale /cognitive, civice, estetice, ecologice, juridice, tehnologice, fizice;</p> <p>b) principiul centrării pe nevoile beneficiarului;</p> <p>c) principiul centrării pe valorile general-umane, naționale și democratice;</p> <p>d) principiul corelării intereselor individuale ale beneficiarului cu cele ale societății;</p> <p>e) principiul echității și al nondiscriminării;</p> <p>f) principiul respectării drepturilor copilului și ale omului;</p> <p>g) principiul diferențierii și individualizării demersului educațional;</p>	<p>a) organizarea odihnei și întremării sănătății copiilor și adolescenților;</p> <p>b) crearea condițiilor pentru dezvoltarea capacităților intelectuale, afective și volitive ale beneficiarului la nivelul potențialului maxim;</p> <p>c) organizarea utilă și plăcută a timpului liber, în funcție de necesitățile și opțiunile beneficiarului;</p> <p>d) cultivarea respectului față de identitatea persoanei, drepturile și libertățile omului;</p> <p>e) pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilități într-o societate liberă, în spiritul tolerării diferențelor de etnie, gen, religie, vârstă, origine socială, stare materială etc.;</p>

h) principiul creativității; i) principiul unității educației și autoeducației.	f) manifestarea responsabilității față de protecția mediului; g) promovarea unui mod de viață sănătos; h) asigurarea continuității procesului educațional.
--	--

Beneficiari ai taberelor sunt copiii cu vârsta cuprinsă între 7-18 ani. Aceștia sunt repartizați în grupe conform vârstei, constituite, de regulă, din 20-25 copii.

PERIȘCOLAR - activități în afara programului din școală care, fără a însemna instruire propriu-zisă, completează educația elevului pe plan fizic, moral sau intelectual în afara programului de școală (tabere, colonii, cercuri științifice sau distractive etc.).

PARAȘCOLAR - alături de învățământul propriu-zis.

Unitatea 2. Învățământul extrașcolar în Republica Moldova

Conform prevederilor Codului Educației al Republicii Moldova (*Monitorul Oficial nr. 319-324 art. nr: 634*), Capitolul VII. Articolul 36. (1) „Învățământul extrașcolar se realizează în afara programului și activității școlare prin activități complementare procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ și are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber”.

Potrivit descrierii Ministerului Educației, Culturii și Cercetării „activitatea extrașcolară este segmentul de educație, care asigură în mare parte transferul de cunoștințe, acumulate de către elevi în cadrul programului standard de ore obligatorii (curriculum formal) în practică, ceea ce oferă elevului deprinderi practice de a implementa cunoștințele teoretice acumulate” (<https://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-extrascolar-prezentare-generală>)

Învățământul extrașcolar se adresează copiilor și tinerilor între 5-19 ani, fiind legat de școală, dar realizat în afara școlii. Accesul la activitățile realizate de instituțiile extrașcolare de stat este liber și gratuit pentru toți solicitanții cu vârsta între 5-19 ani, cu excepția școlilor sportive, indiferent de gen, rasă, origine, etnica, confesiune, oferindu-le tuturor, posibilități egale pentru dezvoltare multilaterală și autodeterminare în sfera timpului liber. [apud 50]

Inițial, ideea activităților extrașcolare era menită să ofere copilului alternativa educației școlare, care necesită un efort intelectual predominant. Astfel, erau activități care să ofere copilului posibilitatea să se miște, să se exprime liber, să facă lucruri care îi plac, să descopere, să experimenteze. De aceea, aceste activități erau mai mult cercuri destinate diferitelor hobby-uri (sculptură, aerodinamică, natură, dans etc.). În timp, însă, varietatea alegerilor a crescut foarte mult

și aceste activități au devenit un supliment al activităților școlare, perceput adesea de către părinți și copil ca fiind tot o școală, dar după școală. Activitățile extrașcolare s-au apropiat mai mult de ideea unor meditații sau a unei pregătiri suplimentare, a unei perfecționări continue în anumite domenii. Orice activitate școlară poate deveni extrașcolară prin prelungirea ei într-un context exterior școlii. Acesta este un motiv pentru care copilul poate simți că este prea mult pentru el, că este copleșit de activitățile sale, că este prea greu sau solicitant.

În condițiile învățării pe parcursul vieții, se modifică abordările cu referire la secvențialitatea sau localizarea serviciilor, intervențiilor sau oportunităților de învățare. Astăzi, nu vorbim despre o diferență certă între învățarea în școală sau în afara școlii, între metodele formale sau informale. De aceea, formele de organizare a educației complementare, extrașcolare, extracurriculare tind să fie incluse în sintagma educație nonformală.

Punctul de plecare în alegerea activităților extrașcolare este dorința și vocația formabilului. Nu insistăm pe nevoile de formare, deoarece activitățile extrașcolare nu trebuie „să fure” timpul personal al formabilului - copil, tânăr sau adult, dar trebuie să-i ofere oportunități de dezvoltare-învățare în condiții foarte bune. Întrebarea este: cine sau ce face ca condițiile să fie bune (activitățile spre care manifestă interes, care produc plăcere, în care formabilii se simt în largul său, nivelul de complexitate sau simplitate al activității)?

Sarcină: Identificați caracteristicile celui mai bun mediu de învățare.

Activități pot contribui la creșterea încrederii în sine, la creșterea spontaneității și creativității, la dezvoltarea unor opinii și a unor inițiative. Proiectate judicios și metodic, grupurile de lucru, cercurile, seminariile, trainingurile, excursiile, antrenamentele etc. aduc noul, surpriza intelectuală și afectivă, îmbină utilul cu plăcutul, dezvoltă anumite laturi ale personalității formabililor.

Prioritățile de bază urmărite prin educația extrașcolară sunt următoarele:

- întărirea statutului învățării nonformale ca spațiu de dezvoltare personală;
- recunoașterea educației nonformale ca dimensiune importantă a procesului de educație permanentă și ca parte integrantă a învățării pe tot parcursul vieții;
- utilizarea potențialului activităților educative extrașcolare ca mijloc complementar de dezvoltare personală și de integrare socială;
- asigurarea didactică și formarea resursei umane în domeniul educației extrașcolare.

În cadrul Institutului de Științe ale Educației (RM) <http://www.ise.md/> a fost elaborată paradigma educației nonformale, în baza căreia a fost elaborat Curriculum-ul pentru educația

nonformală și extrașcolară. Acesta reprezintă un document reglator în proiectarea activităților educative desfășurate într-un cadru formal – prin activități extracurriculare, și nonformal – în centre și studiouri de creație ale copiilor și elevilor, cluburi, cercuri, grupe pe interese etc.

Un alt context favorabil asocierii demersurilor didactice formale cu activitățile de învățare nonformală / informală este *Curriculumul opțional/la decizia școlii*. Cercetătoare Lilia Ciobanu în lucrarea „Educația nonformală: caracteristici, principii, forme de realizare” (2014) specifică că „curriculumul opțional/la decizia școlii se deosebește de curriculumul nucleu prin faptul că, în curriculum-ul la decizia școlii predomină, de regulă, abordările nonformale / informale, aspectul formal al curriculumului la decizia școlii este dat de modul de evaluare (note, aprecieri calificative etc.), precum și includerea obligatorie în orarul școlii. Variantele de curriculum la decizia școlii sunt : a. Curriculumul aprofundat care urmărește studierea aprofundată a prevederilor/obiectivelor de referință ale curriculumului-nucleu prin diversificarea activităților de învățare în numărul maxim de ore prevăzute la o disciplină; b. Curriculumul extins care urmărește lărgirea evantaiului obiectivelor și a conținuturilor din curriculumul-nucleu prin noi obiective de referință și unități de conținut, în numărul maxim de ore prevăzut la o disciplină”. [apud 9]

Spectrul de activități extrașcolare în Republica Moldova

Activitatea instituțiilor extrașcolare este reglementată de Codul Educației, Cap. VII, Regulamentul-tip de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar. https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_organizare_si_functionare_institutii_invatamint_gene.pdf

Potrivit Regulamentului-tip de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar, „învățământul extrașcolar este benevol și se organizează, în funcție de interesele și opțiunile copiilor și tinerilor, în instituțiile de învățământ general și în instituțiile de învățământ extrașcolar publice și private (centre, palate și case de creație, școli de arte, sport etc.), sub formă de activități educative specifice, desfășurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret; În funcție de specificul activității, fiecare instituție își elaborează propriul regulament de funcționare, coordonat cu organul local de specialitate în domeniul învățământului”.

În Regulamentul de funcționare al instituțiilor de învățământ extrașcolar se specifică în mod explicit nomenclatorul serviciilor educaționale oferite gratuit beneficiarilor, „Instituțiile de învățământ extrașcolar publice pot presta servicii educaționale contra plată doar suplimentar la cele prevăzute în nomenclatorul serviciilor educaționale oferite gratuit, conform legislației în

vigoare. În dependență de particularitățile dezvoltării teritoriale, instituția extrașcolară poate organiza filiale în incinta altor instituții educaționale, la locul de trai al beneficiarilor. În astfel de cazuri asigurarea materială a activității și controlul realizării acesteia sunt realizate în baza unui acord comun, de către administrația instituției de învățământ extrașcolară și cea a instituției gazdă”.

Educația extrașcolară sau nonformală este realizată astăzi și prin intermediul bibliotecilor, muzeelor, caselor de cultură, etc..

Potrivit Codului Educației, Titlul.VIII - unitățile conexe și serviciile adiacente în sistemul educațional sunt: [1]

- Bibliotecile din învățământ
- Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și serviciile locale de asistență psihopedagogică
- Serviciile locale de asistență psihopedagogică
- Centrele de ghidare și consiliere în carieră. (Anexa 2)

Potrivit unui studiu asupra situației copiilor și tinerilor în Republica Moldova, realizat în perioada 2010 http://pro-science.as.m.md/youth/docs/raport_sit_tin.pdf, „în total, pe teritoriul țării funcționează 418 instituții extrașcolare: Centre de Creație, Școli Sportive, Școli Muzicale și de Artă, Biblioteci pentru copii. Acestea oferă servicii unui număr de 241 800 de copii și tineri, ceea ce constituie 20,6% din numărul copiilor/tinerilor cu vârsta cuprinsă între 5 și 24 ani. Multe din aceste servicii, însă, nu sunt accesibile copiilor din localitățile rurale și celor din familii cu mijloace reduse”.

Asistarea specialiștilor care lucrează cu copiii/tineri a fost pusă în sarcina Centrului Republican pentru Copii și Tineret.

Centrul Republican pentru Copii și Tineret este o instituție, educațional-metodică – parte componentă a sistemului unic de învățământ din republică, ce contribuie la dezvoltarea și implementarea politicii statului în domeniul educației copiilor și tinerilor, coordonează activitatea și oferă suport metodologic și de informare instituțiilor ce prestează servicii extrașcolare și extracurriculare copiilor și tinerilor la nivel național.

Tabelul 3. Centrele de educație nonformală (centrele de creație, sportive, dans, retorică, robotică, voluntariat etc.)

Centrul Republican pentru Copii și Tineret „Artico” este o instituție de educație nonformală care oferă copiilor și tinerilor oportunități de dezvoltare, informare, formare, consultanță, suport, relaționare prin implicare în activități / proiecte sociale, culturale, sportive și tehnice. Asigură coordonarea la nivel național a activităților centrelor, instituțiilor similare din țară. Misiunea Centrului este de a realiza și promova educația nonformală prin asigurarea platformelor de

dezvoltare pentru copii, tineri, cadre didactice, manageriale, instituționale și alte persoane resursă.(http://artico.md/despre/)
Leader LAND. Misiunea centrului Leader Land este de a deschide copiilor drumul către succes, adaptare școlară prin formarea unei personalități armonioase în concordanță cu evoluția societății, utilizând metode și mijloace educaționale moderne, asigurând cadre didactice foarte bine pregătite și un mediu ambiant favorabil învățării și formării. https://www.facebook.com/leaderlandmoldova/
Centrul Educational QUO VADIS organizează cursuri de limbă engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană, portugheză, turcă, română, rusă. Programele centrului sunt aprobate și autorizate de Ministerul Educației al RM., Quo Vadis,, este cel mai important prestator de cursuri de limbi străine din Chișinău, atât pentru copii, cât și adulți, fie în grup, fie individual. De asemenea, centrul are programe de dezvoltare personală pentru copiii de la 2 ani. https://www.facebook.com/QuoVadisMd/
Centrul Educațional „Cheițele Cunoașterii,,. Misiunea Centrului Educațional "Cheițele Cunoașterii" este de a oferi generației în creștere un învățământ de calitate, de a fructifica talentele și capacitățile, de a oferi un mediu fertil pentru dezvoltarea personalității unice a fiecărui copil. https://www.facebook.com/Centru-Educațional-Cheitele-Cunoasterii-
Centrul de Dezvoltare "Micul Prinț". Activitățile educaționale sunt bazate pe dezvoltarea liberă, integrată și armonioasă a individualității copilului. Programul educațional al centrului,„Micul Prinț” pune accent pe: arta vorbirii, lecții de muzică și dans, ore de limbă engleză, activități de pictură, grădinarit și cooking, plimbări, excursii, jocuri și multă distracție în aer liber. https://www.facebook.com/Centrul-de-Dezvoltare-Micul-Prin%C5%A3-466638006753036/?ref=br_rs
La Centrul de Creație și Dezvoltare "Fluturașul MIA" copiii descoperă lumea prin jocuri, cântece, poezii și multe activități educative. https://www.facebook.com/FluturasulMia/?ref=br_rs
Tekwill Academy Kids. Centru Educațional pentru copii și adolescenți, specializat în domeniul tehnologiilor informaționale. : https://www.facebook.com/tekwillacademykids
Centrul de creație tehnică pentru copii și adolescenți "Politehnic" oferă educație, instruire, dezvoltarea creativității, imaginației. https://www.facebook.com/cctpolitehnic/?ref=br_rs
Studioul tehnic pentru copii "Inventor" este promotorul noilor modalități eficiente de obținere a cunoștințelor prin intermediul programelor educaționale "LEGO EDUCATION", care oferă copiilor și adolescenților posibilități nelimitate de a cunoaște lumea înconjurătoare. https://www.facebook.com/inventor.moldova/?ref=br_rs

”Ingenium” oferă programe inedite de dezvoltare personală. Vârsta: 1.5- 14 ani. https://www.facebook.com/CursuriCopiiIngenium
Centrul de dezvoltare pentru copii "Excellence". Dezvoltarea capacităților cognitive la copii, prin exerciții și jocuri. : https://www.facebook.com/Centrul-de-dezvoltare-pentru-copii-Excellence
Centrul SmartStart. Centrul de dezvoltare a copiilor cu vârste de la 7 luni până la 12 ani. Grupuri: mixte. Centrul pentru copii oferă: învățarea citirii, dans, muzică, tabără de vară cu profil matematic, școala magiei. www.smartstart.md

Tabelul 1.2. Lista instituțiilor extrașcolare (Chișinău)

Centrul orășenesc de creație tehnică a copiilor
Centrul orășenesc al tinerilor naturaliști
Centrul educației estetice "Lăstărel", Buiucani
Centrul de creație a copiilor "Floarea soarelui", Centru
Centrul de activitate extrașcolară "Curcubeul", Rîșcani
Centrul de creație a copiilor "Ghiocel", Ciocana
Centrul de creație a copiilor "Luceafărul", Botanica
Centrul de creație tehnică a copiilor, Rîșcani
Centrul de creație tehnică a copiilor "Politehnic", Centru
Centrul de creație tehnică, Buiucani
Centrul de creație a copiilor, Vadul lui Vodă
Stația orășenească a tinerilor turiști
Centrul municipal de instruire pentru copii și adolescenți care necesită condiții speciale de educație
Centrul pentru copii și tineret "Udo Jurgent"

O practică pozitivă a fost identificată în raionul Ungheni. La nivel de raion, în cadrul Proiectului „Integrarea copiilor cu dizabilități în școlile generale”, finanțat de Banca Mondială, administrat de FISM și implementat de Lumos Foundation Moldova a fost elaborată Harta serviciilor educaționale din raionul Ungheni.

În conformitate cu datele colectate, rețeaua instituțiilor educaționale din raionul Ungheni cuprinde:

- 5 instituții extrașcolare:
- 1 centru de creație pentru copii;
- 3 școli de sport;
- 1 stație a tinerilor turiști.

RECAPITULEAZĂ:

- Discută cu colegul despre informația aflată în acest capitol.
- Realizează o dezbatere cu referire la oportunitățile de educație nonformală oferite de sistemul educațional din Moldova. Sustine-ți punctul de vedere cu date și informații relevante și obiective (date statistice, studii).

EXTINDE:

- Studiază, cel puțin 3 surse de specialitate, care abordează subiectele de la curs și prezintă esența acestora pe 3 slide-uri.
- Elaborează un chestionar de indentificare a nevoilor/intereselor/ copiilor și tinerilor de educație în context extrașcolar/nonformal.

CREEAZĂ & APLICĂ:

Elaborează o ofertă de educație nonformală pentru studenți, elevii unei școli.

SCHIMBĂ:

Elaborează un text de argumentare a utilizării termenului de educație nonformală ca unul general pentru educația extrașcolară, extracurriculară, lucrul educativ etc.

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

1. Codul educației al Republicii Moldova, 2014
2. Gutu Vladimir, Pedagogie, USM, Ch.,2013, p. 299-323
3. Ciobanu Lilia. Aspecte metodologice ale activităților extrașcolare în învățământul preuniversitar. În: Materialele Conferinței științifice internaționale, 18-19 octombrie, Chișinău, 2013, p. 757-761, p. 758.
4. Ciobanu Lilia, Educația nonformală: caracteristici, principii, forme de realizare, Teoria educației: inovație și modernizare, p.27, (2014) disponibil pe https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol
5. Ciobanu Lilia, Managementul activității extrașcolare. Ghid metodologic, , Institutul de Științe ale Educației (2015), Chișinău: Tipogr. „Cavaoli”, p. 81
6. Țîru C. Maria, Pedagogia activităților extracurriculare.Suport de curs, Cluj-Napoca 2007
7. Repida Tatiana, Educația complementară. Suport de curs, USM, 2012
8. Saranciuc-Gordea Liliana, Educația nonformală (suport de curs), Unversitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” ,Chișinău, 2013, p.253
9. Volcov Valeriu, „Bazele pedagogice și manageriale de dezvoltare a instituțiilor de învățământ complementar în RM” Teză de doctor în pedagogie, Chișinău 2011

MODULUL 4. Principii de construire a strategiilor pentru educația nonformală. Specificul procesual al educației nonformale

Obiective:

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să identifice principiile de construire a strategiilor pentru educația nonformală,
- Să analizeze particularitățile specifice procesului de educație nonformală,
- Să elaboreze obiective specifice educației nonformale.

Unități de conținut:

- Principii de elaborare a strategiilor pentru educația nonformală
- Specificul procesual al educației nonformale

Cuvinte cheie: principii, educație nonformală, proces de educație nonformală, strategii de educație nonformală, formularea scopurilor, obiectivelor.

SUPPORT INFORMATIV

„**Principiile** sunt norme orientative, teze generale pe care se întemeiază organizarea și desfășurarea unui proces (educație nonformală) în vederea atingerii obiectivelor propuse”.

În raport cu alte categorii, principiile sunt mai aproape de legi deoarece exprimă relații esențiale, generale, necesare, existente în cadrul oricărui proces. Ele se elaborează pe baza unei practici îndelungate și se aplică pe o arie extinsă de acțiuni. „Principiile nu se identifică cu legile, dar ele exprimă existența acestora, având rolul de a orienta și regla activitatea de organizare și desfășurare a procesului (de educație nonformală...)” (*apud V. Bunescu, M. Giurgea, 1982*).

Educația nonformală este diferită de educația formală, prin aspectul principiilor, metodologiei, conținutului, formelor și metodelor de realizare.

Educația nonformală este caracterizată prin:

- răspunde concret la cerințele fixate;
- permite momente de abstractizare, prin extragerea de cunoștințe din viața practică.
- scoate din educație, funcția de predare, lăsând loc funcției de învățare.

Principiile educației nonformale sunt următoarele:

- Accesibilitate
- Deschidere
- Flexibilitate
- Complementaritate
- Facilitate
- Permanență
- Relevanță
- Creativitate.

La nivel european au fost evidențiate următoarele principii ale educației nonformale:

- principiul protejării persoanelor, ce doresc o creștere în comerț, agricultură, industrie, etc;
- principiul susținerii populației pentru utilizarea mai rațională a resurselor naturale și personale;
- principiul creșterii profesionale sau schimbarea activității profesionale;
- principiul raționalizării timpului liber și a educației pentru sănătate (Council of Europe - Committee of Ministers - Recommendation of the Committee of Ministers to member states on promotion and recognition of Non-Formal education/learning of young people, on 30 April 2003, https://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1668227/COE_rec_2003_8_en.pdf/7f6642ac-c3ea-4d5d-8b66-35492d37f9d1).

Observăm disonanța de percepere a educației nonformale dinspre vârstele copilăriei și cele ale adulților. Dacă dinspre pedagogie abordarea educației nonformale este cea de metaforă poetică și cerc sportiv, apoi dinspre andragogie, educația nonformală este asociată cu sustenabilitatea competenței, dezvoltarea vocației, sporirea participării civice și a socializării, îmbunătățirea calității vieții.

Activitatea de educație nonformală presupune parcurgerea următoarelor etape:

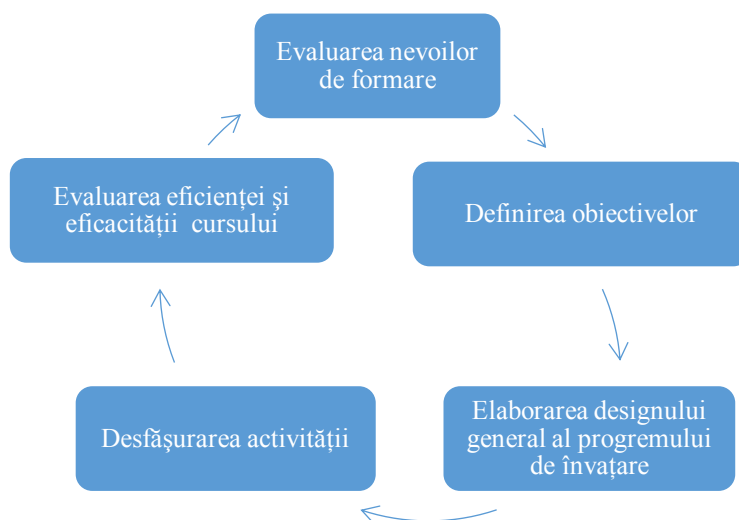

Figura 3. Procesualitatea în educația nonformală

Pentru a concepe un program de formare, formatorul-conceptor trebuie să identifice o metodologie de proiectare.

Metodologiile de proiectare pot fi:

- Normative (în bază de regulamente, standarde, alte prevederi legislative) – VERTICALE;
- Situaționale (în baza problemelor de actualitate pentru anumite grupuri țintă, determinate de anumite procese: ex. dări de seamă anuale, raporturi contabile, depuneri de declarații fiscale, modificări legislative, implementarea unor noi tehnologii, proiectarea unor noi produse) – PUNCUALE;
- Axate pe proceduri de identificare a nevoilor de formare – ORIZONTALE.

Formatorii trebuie să fie informați asupra proceselor de natură legislativă în domeniul formării pe parcursul vieții (anexa), să poată identifica situații de problemă, ce necesită dezvoltare de competențe, să opereze cu proceduri, metode și instrumente de identificare nevoilor de formare la nivel individual, organizațional, comunitar.

Operaționalizarea oricărei dintre aceste metodologii presupune identificarea diferenței între o stare de dorit și una de fapt și proiectarea acestei diferențe în competențe de format.[22]

Tabelul 4. Ecuția de identificare a nevoilor de formare

Competențe/unități de competențe de format	Starea de dorit	-	Starea de fapt
--	-----------------	---	----------------

Principii ale proiectării conținutului educației nonformale:

- a învăța să înveți, a învăța să faci, a învăța să fii, a învăța să coexiști să conviețuiești cu alții;
- subiectul învățării abordat ca individ, membru al familiei, membru al comunității, cetățean global, contribuind la formarea competențelor aferente tuturor acestor roluri;
- curriculum-ul și programele pot fi conectate la contextele actuale economice, de mediu și sociale;
- formarea este susținută de trecut, relevantă pentru prezent și pregătește indivizii pentru viitor;
- conduce la asimilarea de cunoștințe, abilități de viață, atitudini și valori.

Conținuturile educației nonformale se conectează la nevoile și dorințele formabililor, a grupurilor și comunităților, la contextele actuale educaționale, ale sectorului de tineret, economice, de mediu și sociale.

Portivită principiilor educației nonformale, formabilii generează conținuturi, iar organizatorii asigură buna organizare a procesului pentru a satisface nevoile ce au determinat conținutul. În această ordine de idei, aplicăm instrumente de identificare a nevoilor de formare și analizăm ofertele de formare ale centrelor educaționale sau de altă natură care oferă programe de educație nonformală.

Nevoie de învățare – discrepanță între o stare actuală și un standard dorit, adică între ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, discrepanță ce poate fi eliminată/depășită prin instruire și activități educaționale.

Identificarea nevoilor de formare – proceduri și instrumente de identificare a discrepanță între o stare actuală și un standard dorit, între ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, discrepanță ce poate fi eliminată/depășită prin instruire și activități educaționale.

Chestionarele de identificare a nevoilor legate de educația nonformală se pot aplica în cadrul orelor de Dezvoltare personală. Chestionarul trebuie să fie scurt, clar, elaborat conform regulilor sociometrice, cu maximum 10 întrebări închise sau deschise, cuopțiuni de raspuns si spații pentru propuneri.

Deasemenea, putem utiliza instrumentele electronice de chestionare https://www.google.com/intl/ro_md/forms/about/.

Deși, educația nonformală se caracterizează prin inedit și spontaneitate, totuși pentru ași atinge obiectivele activitățile de educație nonformală sunt riguros planificate.

Acest lucru reiese și din competențele formatorilor – resurse cheie pentru realizarea educației nonformale de a *concepe și proiecta* activități educaționale.

Strategia de proiectare a activităților educative nonformale:

- Elaborarea strategiei:	- Plan de acțiune
- Context	- Obiective
- Misiune	- Măsuri
- Analiza	- Acțiuni
- Principii și valori	- Responsabil
- Scop	- Termen
- Ținte strategice	- Indicatori
- Cadru de implementare	
- Grup țintă	
- Rezultate	
- Orizonturi temporale	

Educația nonformală își construiește demersul praxiologic în baza caracteristicilor mediilor constructiviste de comunicare și învățare:

- oferă reprezentări multiple ale realității,
- evită simplificarea excesivă și reprezintă complexitatea lumii vii,
- pune accent pe solicitările autentice în contexte semnificative,
- oferă medii de învățare naturale și bazate pe cazuri concrete,
- încurajează reflecția critică asupra experienței,
- permite construirea cunoștințelor în funcție de conținut sau context,
- permite construirea în colaborare a cunoștințelor.

Ca modele predilecte de formare în cadrul educației nonformale specificăm: învățarea, bazată pe experiența anterioară (David Kolb) și învățarea transformațională (Jack Mezirow).

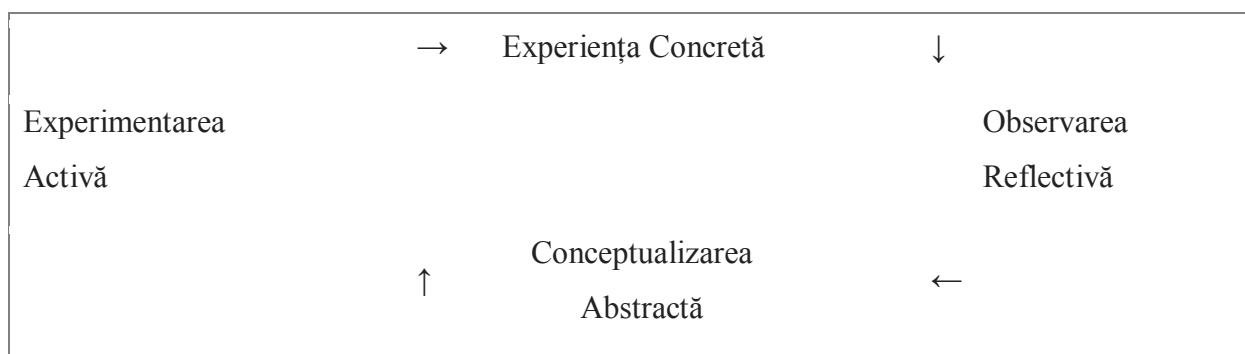

Figura 2. Modelul învățării experiențiale a lui Kolb (ELM)

Conform lui David A. Kolb, teoretician în domeniul educației de origine americană, „cunoștințele se acumulează în mod constant atât din experiența personală, cât și din mediul înconjurător”. El afirmă că, este necesar să se întrunească anumite abilități astfel încât învățarea să aibă loc: [52]

- Elevul trebuie să-și dorească să joace un rol activ în experiență;
- Elevul trebuie să fie capabil să refileze asupra experienței;
- Elevul trebuie să aibă și să folosească abilități analitice pentru conceptualizarea experienței; și
- Elevul trebuie să aibă abilități decizionale și de rezolvare a problemelor, astfel încât să poată folosi ideile noi obținute din experiență.

Tot mai mulți specialiști din domeniul științelor educației J. Mezirow [2014] H. Gardner [2006], H. Siebert [2001] subliniază necesitatea abordării învățării umane altfel, adică o învățare racordată la persoană, pe de o parte, și la societate pe de altă parte. Acest model al învățării umane este numit modelul învățării transformative. Sugestiv pentru acest model este acronimul DECORE (Deconstrucție-Construcție-Reconstrucție)

Învățarea transformativă „procesul prin care transformăm cadre de referință problematice (mentalități, habitudini mentale, perspective asupra semnificațiilor) - seturi de asumții și așteptări – pentru a le face mai cuprinzătoare, mai deschise, mai reflexive și mai capabile de schimbări afective.” (Mezirow, 2014). Așa cum reiese din accepțiunea autorului teoriei învățării transformative, această învățare este capabilă de restructurări profunde ale persoanei la nivel cognitiv, atitudinal și emoțional, restructurări cerute în mod obiectiv de schimbarea contextelor, cadrelor de referință din viața oamenilor. Educația nonformală are obiective similare. Ea oferă o nouă optică asupra sinelui, a capacității proprii de dezvoltare, a dezvoltării prin și cu grupul de învățare, de relevare a propriei persoane și activități la valorile și nevoile sociale.

Metodele de formare în cadrul nonformal urmăresc atingerea obiectivelor exprimate prin verbe ca: a identifica, a înțelege, a analiza, a argumenta, a sintetiza, a aplica, a acționa, a evalua. Astfel, metodele trebuie să fie:

- interesante, atractive, motivante, provocatoare, participative, diverse,
- să determine identificarea informațiilor credibile;
- să stimuleze simularea, reflecția, gândirea critică, implicarea, asumarea responsabilității,
- să învețe și să educe în același timp,
- să promoveze dialogul și respectul pentru opiniile participanților;
- să promoveze valorile.

În compartimentul „Materiale metodice” sunt prezentate unele metode de educație nonformală.

Tablelul 5. *Caracteristicile metodelor nonformale* (<http://www.nonformalii.ro/metode/ce-i-aici>)

- au obiective de învățare clare,
- dezvoltă toate tipurile de competențe (cunoștințe dar mai ales abilități și atitudini),
- sunt active, creative și interactive,
- au caracter participativ și experiential,
- au caracter inovativ,
- au un grad de aplicabilitate mare.

Evaluarea în cadrul educației nonformale practic exclude notele sau ratingul. Evaluare are funcția de reflecție asupra stării emoționale, cognitive, morale a participanților, culegerii feedbackului pentru ameliorare și identificarea nevoilor și dorințelor formabililor.

Astfel, excludem ideea unei reșipe de timp și alte resurse, odată ce nu cuantificăm progresul sau impactul. Educația nonformală este *apriori* investiție în viitor, impact și rezultat pentru persoana care este activă, se implică, participă, cooperează, este curioasă, investește timp și atenție pentru propria formare împreună cu alții.

Specificăm unele sugestii metodice cu privire la evaluarea în educația nonformală:

- Evaluarea inițială a stării de fapt pe care activitățile trebuie să o amelioreze prezintă necesitățile beneficiarilor, scoate la iveală necesarul de expertiză și oferă imaginea de ansamblu a rezultatelor.
- Evaluarea intermediară – cuprinsă în calendarul activităților - trebuie să pună accentul pe proces (indicatorii de proces) și performanță (rezultate).
- Evaluarea finală oferă posibilitatea analizării activității echipei și a fiecărui membru al acesteia, a autoevaluării, a proiectării activității ulterioare.

- Sesiuni de evaluare de tip Follow-up realizate la o anumită perioadă de timp de la finalizarea activităților pentru a observa efectul pe termen mediu pe care l-a produs proiectul de învățare.

Tabelul 6. Sinteza metodologiei educației nonformale (Sorin Cristea, 2002)

1. O trăsătură caracteristică educației nonformale este faptul că aceasta asigură legătura dintre instruirea formală și cea informală.
2. O altă caracteristică importantă se referă la faptul că educația nonformală se desfășoară într-un cadru organizat, în afara sistemului școlar, cuprinzând activități extra clasă / extradidactice (cercuri discipline, interdisciplinare sau tematice, ansambluri sportive, artistice, concursuri școlare, olimpiade, competiții etc.) și activități de educație și instruire extrașcolare, activități de animație.
3. Coordonatorii acestei forme de educație își joacă, însă, mai discret rolurile, sunt animatori, moderatori. Educatorului nonformal i se solicită mai multă flexibilitate și entuziasm, adaptabilitate și rapiditate în adoptarea variatelor stiluri de conducere a activității, în funcție de nevoile și cerințele educatului.
4. Conținutul și obiectivele urmărite sunt prevăzute în documente special elaborate ce prezintă o mare flexibilitate, diferențiindu-se în funcție de vârstă, sex, categorii socioprofesionale, interesul participanților, aptitudinile și înclinațiile acestora. Sunt cuprinse activități care corespund intereselor, aptitudinilor și dorințelor participanților.
5. Educația nonformală are caracter optional, desfășurată într-o ambianță relaxată, calmă și plăcută, dispunând de mijloace menite să atragă publicul de diferite vârste. Este o formă facultativă de antrenament intelectual care menține interesul participanților printr-o metodologie atractivă.
6. Evaluarea activităților desfășurate în cadrul educației nonformale este “facultativă, neformalizată, cu accente psihologice, prioritar stimulative, fără note sau calificative oficiale.”

RECAPITULEAZĂ:

- Discută cu colegul cu referire la informația aflată și analizată în acest capitol, aplicând Metoda SINELG de monitorizare a înțelegerii.
- Realizati un Curriculum Vitae (CV) cu indicarea activităților de educație nonformală la care ați participat pe parcursul vieții.

EXTINDE:

- Studiază, cel puțin 3 surse de specialitate, care abordează subiectele de la curs și prezintă esența acestora pe 3 slide-uri.

- Analizează articolul ”Valențele învățării transformative în implementarea politicilor educaționale” dr., conf. univ. Valentina Botnari dr., conf. univ. Diana Stah <http://www.akademos.asm.md/files/Valentele%20invatarii%20transformative%20in%20implimentarea%20politicilor%20educationale.pdf> aplicând tehnica SINELG.

CREEAZĂ & APLICĂ:

Elaborează un proiect al activității de educația nonformală.

SCHIMBĂ:

Elaborează o analiză SWOT pentru educația nonformală în cadrul UST.

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

- Cristea Sorin, Dictionar de pedagogie, Ch.: Lirera Educational, 2002
- Bogathy Zoltan, (coord.), Manual de psihologia muncii și organizațională. Iași: Editura Politom, 2004,
- Nahaba Lilia, coord., Ghid de proiectare a activităților de formare în educația adulților, Ch: Bons Offices” SRL, 2016, 86 p.
- Poștan Liliana. Неформальное образование в Республике Молдова 2012 год: состояние и проблемы, materialele Proiectului internațional „Неформальное образование для региональных демократических трансформаций ”, Kiev 14-16 septembrie, 2012
- Repida Tatiana, Educația complementară. Suport de curs, USM, 2012
- Saranciuc-Gordea Liliana, Educația nonformală (suport de curs), UPS,,Ion Creangă”, Chișinău, 2013
- Botnari Valentina, Stah Diana, Valențele învățării transformative în implementarea politicilor educaționale <http://www.akademos.asm.md/files/Valentele%20invatarii%20transformative%20in%20implimentarea%20politicilor%20educationale.pdf>

MODULUL 5. Formatorul în educația nonformală. Profil, pregătire, competențe

Obiective:

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să definească ocupația de formator.
- Să analizeze competențele formatorului.
- Să elaboreze strategii didactice din perspectiva punctelor tari ale formatorului.

Unități de conținut:

- Cine este formatorul? Descrierea competențelor.
- Ocupația Formator în Republica Moldova - Clasificatorul Ocupațiilor din Moldova
- Puncte tari și puncte slabe ale formatorului.

Cuvinte cheie: Formator, competențele formatorului.

SUPPORT INFORMATIV

Formatorul este acel îndrumător care formează noi abilități, atitudini și comportamente, utilizând metode de lucru nonformale. Formatorul nu este *doar* un specialist și nici un profesor clasic. Formatorul trebuie să fie un specialist în domeniul în care el pregătește alte persoane dar acest lucru nu este suficient, deoarece abilitatea de a transmite acele informații într-un mod organizat, accesibil pentru majoritatea oamenilor, dar și într-un format care să atragă interesul participanților, reprezintă o calitate aparte.

În formarea lor, de cele mai dese ori, realizată pe traseul vocație-competențe-recunoaștere, formatorii descind din diverse domenii profesionale, având o anumită specializare, care poate fi, de altfel, aplicată în activitate de formare, ca domeniu de expertiză a formatorului (de ex.: management, drept, economie, științe ale comunicării, psihopedagogie, asistență socială etc.).

Totodată, ocupația de formator solicită și competențe specifice, formate și recunoscute, fie prin standardul ocupațional, sau, în lipsa acestuia, prin mecanismele de recunoaștere socială sau de către comunitatea profesională. Trebuie să remarcăm că, unele instituții superioare de învățământ din Republica Moldova oferă programe acreditate de master în domeniul Formării de formatori, deasemenea putem găsi și furnozori de cursuri de formare de formatori în cadrul educației nonformale

Între formatori este cunoscută următoarea definiție a formatorului și expertului:

Formatorul este persoana care știe câte puțin despre multe, iar Expertul este persoana care știe multe despre puțin.

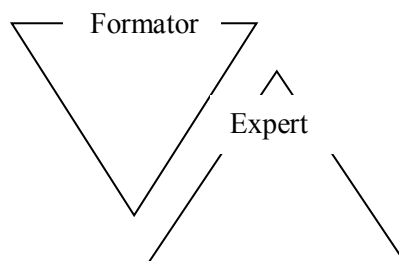

Figura 3. Relația între competențele Formatorului și ale Expertului

Formatorul este persoana care oferă sprijin în procesul de învățare eficientă și eficace a formabililor pentru ca aceștea:

- să devină mai **interesați de problemele cu care se confruntă**;
- să acumuleze **noi cunoștințe, aptitudini și atitudini**;
- să îndeplinească cu **succes** activitățile și acțiunile pe care le desfășoară.

Formatorul este „*Conceptor* al programelor de formare, pe baza documentelor normative în vigoare, a standardelor ocupaționale / de pregătire profesională și a nevoilor unui anumit sector sau domeniu de activitate; *Proiectant* al programelor și al activităților de formare, pe baza identificării nevoii și cererii de formare dintr-un anumit sector sau domeniu de activitate; *Organizator* al programelor de formare, asigurând toate condițiile necesare desfășurării optime a programului de formare; *Facilitator* al procesului de învățare și de dezvoltare prin crearea unor situații de învățare adecvate dezvoltării competențelor profesionale care se constituie în ținte ale formării; *Evaluator* al competențelor efectiv formate sau dezvoltate la participanții la formare, precum și al propriei prestații ca formator; *Evaluator* al programelor de formare – atât al celor proprii, cât și al programelor de formare propuse spre evaluare în vederea autorizării; *Persoană care învață pe tot parcursul carierei* profesionale, dezvoltându-și permanent propriile competențe de formator”. ([Standard ocupațional Formator, 2007, disponibil pe http://www.commodo.ro/images/Formator.pdf](http://www.commodo.ro/images/Formator.pdf))

Formatorul nu deține instrumente de „motivare” precum acordarea de note, fapt pentru care succesul unui formator depinde de cunoașterea și utilizarea unor instrumente informale precum:

- tehnici de public speaking;
- tehnici de captare a atenției;

- tehnici de gestionare a conflictelor și a perturbatorilor (de cel mai multe ori, formatorul nu va putea controla perturbatorii prin evacuarea acestora din sala);

Formatorul

- implică participanții
- învață să înveți
- utilizează experiența cursantului pentru a demonstra puncte de vedere
- stârnește interesul audienței

Categorii de formatori: [6]

a. Formatorul responsabil cu activitățile teoretice și practice de dezvoltare a competențelor indiferent de nivelul de calificare la care lucrează. El lucrează ca formator (cu normă întreagă sau fracțiune de normă) în instituții de formare, dar poate fi și angajatul unei organizații (indiferent de natura ei) care are o structură responsabilă cu formarea propriilor angajați.

b. Formatorul responsabil cu activitățile practice de dezvoltare a competențelor profesionale. El lucrează ca formator (cu normă întreagă sau fracțiune de normă) în instituții de formare dar poate fi și angajat al unei organizații (indiferent de natura ei) care are o structură responsabilă cu formarea angajaților proprii.

c. Îndrumătorul de practică din cadrul întreprinderilor și altor organizații. El este responsabil cu activitățile practice de dezvoltare a competențelor profesionale în condiții reale de muncă, în organizația în care lucrează. El este angajat al acesteia pe un post de conducere sau de execuție și, ca îndrumător de practică, el poate fi sau nu degrevat de sarcinile obișnuite de lucru.

d. Maistrului de ucenicie – în condițiile legislației privind ucenicia la locul de muncă.

e. Formator de formatori

Unități de competență ale ocupației de formator: [7]

Specifice:

1. Pregătirea formării
2. Realizarea activităților de formare
3. Evaluarea participanților la formare
4. Aplicarea metodelor și tehnicilor speciale de formare

Opționale:

5. Marketing-ul formării
6. Proiectarea programelor de formare
7. Organizarea programelor și a stagiilor de formare
8. Evaluarea, revizuirea și asigurarea calității programelor și a stagiilor de formare

Drumul către această profesie poate fi foarte diferit de la un individ la altul, iar pregătirea academică la fel de variată. În acest context, profesionalizarea personalului implicat în educația nonformală este cu atât mai dificil de realizat. În acest moment, pentru a te califica ca formator poți urma câteva rute de profesionalizare: programe de master, cursuri livrate de furnizori autorizați de formare, training internațional.

Cum recunoști un formator bun?

Un Formator poate fi evaluat în funcție de cunoștințe, metode de formare folosite, tehnici, dinamică, gradul de interacțiune cu publicul țintă, etc.

Dacă pe parcursul unui curs participanții dobândesc abilitatea de a-și contrazice formatorul, de a polemiza cu acesta pe tema predate, înseamnă că respectivul Formator și-a îndeplinit misiunea. Contrazicerea presupune raționament, iar atunci când un cursant poate intra într-o dezbatere de idei alături de formator înseamnă că elevul a înțeles fundamentele procesului dezbătut. Extrem de probabil, cursantul a căpătat abilitatea de a face conexiuni, de a aduce modificări procesului discutat și de a înțelege rolul respectivului proces în ansamblul sistemului.

Formatorul are potențialul (și chiar ținta) de a crea pe loc abilități și competențe, elemente ce bineînțeles pot fi dezvoltate ulterior, dar fundația este așezată.

Metodele de formare selectate și aplicate de un formator bun sunt într-o mare măsură orientate către grup (brainstormingul, jocul de rol, lucrul în grupuri mici, etc.). Din acest motiv, este foarte important ca un curs de formare să fie dinamic, să implice participanții și, de ce nu, să îi atragă pe aceștia în dezbateri chiar și în contradictoriu. Nu este acceptat ca un curs de formare să devină un haos de idei, controlul perturbatorilor fiind chiar o datorie specifică a unui Formator.

Formatorul:

- considera ca oamenii învata unii de la alții mai mult decât din cărți,
- formatorul ofera raspunsuri corecte la intrebarile tale,
- rolul formatorului este principalul rol în procesul de formare,
- este responsabil de proces, nu de rezultat,
- aplică multe metode interative. [28]

Printre cele circa 1750 de ocupații noi, incluse în Clasificatorul Ocupațiilor din Republica Moldova CORM 006-14 regăsim și unele de natură psihopedagogică: *administrator de formare, consultant îndrumare și orientare profesională, evaluator de competențe profesionale, formator, formator de formatori, inginer pentru pregătirea cadrelor, manager formare* (Grupa de bază 2424, Specialiști în formarea și dezvoltarea personalului), *șef serviciu de asistență psihopedagogică* (Grupa de bază 1344, Conducători de unități din domeniul asistenței sociale), *instructor de educație sanitară* (Grupa de bază 2230, Practicieni de medicină tradițională și complementară), *consilier*

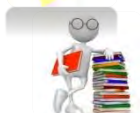
(ghidare în carieră, educațional, psihologic), consilier vocațional, specialist în formare (Grupa de bază 2423, Specialiști în domeniul resurselor umane și de personal).

RECAPITULEAZĂ:

- Discută cu colegul despre informația aflată și analizată în acest capitol.
- Realizează dezbaterea - Ce este și ce nu este un FORMATOR.

EXTINDE:

- Studiază, cel puțin 3 surse de specialitate, care abordează subiectele de la curs și prezintă esența acestora pe 3 slide-uri.

- Analizează ocupațiile cu referire la educația nonformală din CORM 006-14 și proiectează-ți cariera de formator.

CREEAZĂ & APLICĂ

Elaborează o analiză pentru ocupația de formator prin Metoda DACUM

Metoda DACUM (Develop A CURriculum) – Elaborarea Curriculumului provine din America de Nord (SUA/Canada). DACUM este un instrument util, eficient și care necesită cheltuieli reduse pentru elaborarea profilurilor ocupaționale. Experiența de aplicare a acestei metode în mai mult de 30 de țări din lumea întreagă dă dovadă de acceptarea acestei metode și siguranța rezultatelor obținute cu ajutorul utilizării ei. Într-o scurtă perioadă de timp și cu cheltuieli justificate acest instrument oferă posibilitatea elaborării profilurilor ocupaționale ca bază pentru întocmirea ulterioară a instrucțiilor de muncă, programelor de instruire, instrumentelor de evaluare și certificare.

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

1. Nahaba Lilia, coord., Ghid de proiectare a activităților de formare în educația adulților, Ch: Bons Offices” SRL, 2016, 86 p.
2. Poștan Liliana. Неформальное образование в Республике Молдова 2012 год: состояние и проблемы, materialele Proiectului internațional „Неформальное образование для региональных демократических трансформаций”, Kiev 14-16 septembrie, 2012
3. Clasificatorul Ocupațiilor al Republicii Moldova, 2014
4. Manual for facilitators in non-formal education, <https://rm.coe.int/16807023d1>
5. Standard ocupațional Formator, 2007, disponibil pe <http://www.commodo.ro/images/Formator.pdf>
6. [<http://irea-uvt.blogspot.com/2006/11/profesionalizarea-formatorului-repere.html>]
7. <https://biblioteca.regielive.ro/cursuri/comunicare/curs-de-formare-profesionala-340912.html>

MODULUL 6. Educația nonformală în relație cu piața muncii și activismul civic. Voluntariatul și Mobilitatea

Obiective :

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să caracterizeze noțiunile piața muncii, societate civilă, activism civic, voluntariat.
- Să cunoască oportunitățile activității de voluntariat oferite în context internațional și național.
- Să determine rolul și impactul educației nonformale asupra resurselor umane pe piața muncii și asupra activismului civic.
- Să identifice nevoile de educație nonformală pe piața muncii și la nivel comunitate.
- Să elaboreze programe de training pentru nevoile identificate.

Unități de conținut:

- Piața muncii, Resursele umane pe piața muncii.
- Societate civilă și activismul civic.
- Legea voluntariatului.
- Activitățile de voluntariat Erasmus+.
- Impactul educației nonformale asupra resurselor umane pe piața muncii și asupra activismului civic.
- Nevoile de educație nonformală pe piața muncii și la nivel comunitate.
- Principii metodologice de elaborare a programelor de educație nonformală.

Cuvinte cheie: Piața muncii, societate civilă, activism civic, voluntariat, nevoi de educație, programe de educație nonformală.

SUPPORT INFORMATIV

Unitatea 1. Educația nonformală în relație cu piața muncii

Dinamica evenimentelor și a schimbărilor, globalizarea, integrarea impun o abordare nouă a formării profesionale continue.

O economie de piață este o economie a schimburilor libere, în care oferta este determinată de cerere. Ofertanții - producători, trebuie să reușească să identifice, să anticipeze și să producă conform nevoilor consumătorilor. Prețul este principalul mijloc de echilibrare a raportului dintre cerere și ofertă.

Piața muncii este o componentă a economiei de piață.

Intr-o economie de piață există și se influențează reciproc mai multe tipuri de piețe:

- Piața de bunuri,
- Piața de servicii,
- Piața monetară,
- Piața financiară,
- Piața forței de muncă.

Piața:

Reprezintă totalitatea tranzacțiilor ce se desfășoară la negocierea *cererii* cu *oferta*, este locul unde se stabilesc cereri de competențe și calificări etc.

Esența unei piețe este *schimbul*.

Piața apare atunci când există un bun pe care cineva îl ofera și de care cineva are nevoie.

Schimb, tranzacție, cerere, ofertă, negociere, preț, concurență sunt cuvinte – cheie ale pieței.

Piața muncii este definită ca fiind spațiul economic și social unde se întâlnesc și negociază, în mod liber, cererea de forță de muncă, exprimată de către deținătorii de capital - *cumpărătorii* – și oferta forței de muncă reprezentată de posesorii forței de muncă - *ofertanții*. *Ofertanții* sunt persoanele care *dețin* și *doresc* să-și vândă forța de muncă și care au capacitatea de a răspunde, într-o măsură mai mare sau mai mică, cerințelor unui loc de muncă.

Solicitanții, cumpărătorii de forță de muncă sunt proprietarii de capital sau reprezentanții acestora, sunt cei care crează locuri de muncă și care cumpără forța de muncă necesară pentru a ocupa locurile de muncă disponibile.

Ca pe orice piață, pe piața muncii funcționează mecanisme concurențiale, iar forța de muncă se tranzacționează liber. Principalul instrument de reglare a pieței este *prețul forței de muncă*, exprimat prin *salariu* și negociat între vinzător și cumpărător.

Forța de muncă nu poate fi disociată de persoana care o deține. Piața muncii are o dimensiune umană, foarte sensibilă, iar echilibrul pieței muncii este fragil. În cazul dezechilibrului pe piața forței de muncă, efectele sociale determină stări conflictuale greu de controlat. De aceea, prețul forței de muncă are un rol limitat. Societatea este obligată să asigure protecția deținătorilor de forță muncă și să asigure un echilibru social prin reglementări specifice. Contextul politic intern și internațional, raportul dintre cerere și ofertă determină tipul acestor reglementări.

Factorul uman determină o anumită inerție și autoreglare prin:

- factorii demografici (de exemplu – vîrsta);
- cultura socială (comportament, mentalitate, atitudine față de muncă, etc.);
- nivel de educație și de formare profesională;
- situația dialogului social;
- etc.

Educație și formare profesională continuă

Piața muncii este strîns legată de „piața calificărilor” care contribuie substanțial la echilibrul atît de necesar între cerere și ofertă.

Cadrul Național al Calificărilor din Republica Moldova „reprezintă un sistem național de calificări unic, integru, deschis și flexibil, care cuprinde toate nivelurile și formele de învățămînt, precum și este orientat spre satisfacerea unor necesități concrete în cadre calificate ale pieței forței de muncă, sprijinirea politicilor și strategiilor naționale în domeniul educației și formării profesionale, în corespundere cu politicile europene în acest domeniu” (Conceptul tehnic al Registrului Național al Calificărilor din Republica Moldova, aprobat prin Ordinul MECC nr. 782 din 23.05.2018)

Cadrul național al calificărilor din Republica Moldova (2017) <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=372759> definește *calificarea* ca „recunoaștere oficială a valorii rezultatelor individuale ale învățării pentru piața muncii, precum și a educației și formării profesionale continue printr-un act de studii (diplomă, certificat, atestat) ce conferă dreptul legal de a practica o profesie/meserie”.

Deasemenea, stabilește modalități de recunoaștere a calificării: [1]

a) *formală* – proces de atribuire a unui statut oficial deprinderilor și/sau competențelor demonstrate de o persoană, prin acordarea unui certificat sau prin acordarea echivalării, prin acordarea unităților de credite, validarea deprinderilor și/sau competențelor;

b) *socială* – confirmarea valorii deprinderilor și/sau a competențelor unei persoane de către partenerii economici și sociali.

Identificînd principalele provocări comune ale angajatorilor și angajaților, Comisia Europeană se pronunță asupra necesității imperioase a flexibilizării pieței muncii în corelație cu asigurarea securității corespunzătoare a nevoii participanților la procesul productiv. În viziunea UE, adaptarea pieței muncii la noile provocări se concentrează în conceptul de „flexicurity”, rezultat al combinării unor necesități fundamentale ale pieței forței de muncă: flexibilizarea și securitatea.

Educația și formarea de-a lungul întregii vieți, inclusiv educația nonformală – factor primordial al asigurării securității ocupaționale, reprezintă o componentă centrală a modelului social european, mai ales în condițiile actuale ale provocărilor induse de evoluțiile în plan tehnologic și demografic, care impun reînnoirea constantă a competențelor, în vederea sporirii șanselor de acces pe piața muncii. Clubul de la Roma estima, în 1979, că supraviețuirea omenirii depinde de educația permanentă, care trebuie să fie: anticipativă, inovativă și permanentă. Evoluția organizării socioculturale, a cunoașterii, a tehnologiilor fac ca să nu mai fie suficiente competențele de bază dobândite clasic. Educația permanentă este un sistem educațional integral, deschis pentru toate tipurile de educație. Scopul educației permanente este de a îmbunătăți calitatea vieții prin adaptare, inovare și corectare, de a dezvolta personalitatea umană, de a pregăti omul pentru autoinstruire și autoeducație. Formarea profesională inițială este în decalaj continuu față de evoluția pieței muncii. Crearea dimensiunii europene obligă la o reformă a sistemului educațional, la organizarea unui sistem educațional care să asigure menținerea potențialului creativ și productiv al resurselor de muncă, prevenirea erodării cunoștințelor profesionale (mai ales ale șomerilor de lungă durată), pregătirea oamenilor pentru o viitoare creștere economică datorită modernizării și introducerii progresului tehnico-economic.

Rata șomajului în Republica Moldova și prețul înalt al populației neocupate (rata de inactivitate – circa 57 % din populația economic activă) denotă „pierderi școlare” de tipul „disfuncționalităților profesionale”, exprimate prin „decalaje între nomenclatorul de profesii și de specialități, de „rata participării la profesie” (decalajul între profesie și ocupație), de stările subutilizării profesionale („abandonul competenței”), de „exercițiul profesionalității” (decalajul între tabela de sarcini și tabela de competențe), de șomajul intelectual.

Armonizarea relațiilor dintre sistemul educațional și piața forței de muncă poate fi atinsă prin dezvoltarea parteneriatului social în domeniul educației și prin lărgirea acoperirii pieței muncii cu servicii educaționale.

Sunt cunoscute câteva modele de parteneriat social pentru formare profesională inițială și continuă în Uniunea Europeană și în statele membre:

În modelul *Piață/educație*, dezvoltat de Campinos-Dubernet și Grando (1988), se face distincția dintre modelele de piață și modelele educaționale ale sistemelor formării profesionale. Marea Britanie și Italia sunt considerate a fi organizate după modelul pieței, în care întreprinderile sunt responsabile pentru formarea profesională, motiv pentru care formarea angajaților se realizează foarte puțin de furnizori de formare externi întreprinderii, iar nevoile de formare sunt bazate pe nevoile pe termen scurt ale patronatului. Modelul pieței este asociat cu lipsa periodică a calificărilor și competențelor, cu lipsa cronică a investițiilor în formare profesională. Se consideră

că, Franța și Germania funcționează pe baza modelului educațional deoarece formarea profesională a angajaților este realizată de furnizori de formare externi întreprinderii.

Modelul *Loc de muncă/școală*, dezvoltat de Lynch (1994), distinge între sistemele de formare profesională bazate pe locul de muncă și cele care se bazează pe școală sau sunt coordonate de guvern. Între sistemele în care formarea profesională este corelată cu locul de muncă, cele din Germania și Danemarca au la bază ucenicia, iar cel din Franța se bazează pe sistemul taxelor plătite de patronate. Problema comună a acestor sisteme este asigurarea de către furnizori a formării de abilități transferabile. Norvegia este considerată a avea un model bazat pe școală. Adnett (1996) subliniază diferențele majore care se înregistrează între nivelul educațional al forței de muncă în cazul țărilor din nordul și din sudul Uniunii Europene. Investiția în educație, ca procent din PIB, este mai mare în țările din nord și mai mic în Germania, unde ucenicia realizată în sistem dual este dominantă în oferta formării profesionale, iar întreprinderile își aduc și contribuția financiară.

Diversitatea aranjamentelor specifice formării profesionale reflectă diferențe în ordinea industrială, tradiții și instituții, în măsura în care „formarea profesională este parte din sistemul relațiilor sociale cu care interacționează” (Rainbird, 1993).

Parteneriatul social pentru formare profesională în noile state membre ale UE și în țările din sudul Europei nu este un domeniu prioritar. Parteneriatul social tripartit: sindicate-angajatori-stat are responsabilitate la nivelul persoanei și sistemului. În cadrul dialogului social trebuie coordonate: administrarea infrastructurii educației; definirea cadrului legislativ; stabilirea standardelor ocupaționale; asigurarea și monitorizarea calității; stabilirea mecanismelor de acreditare a calificărilor naționale; specificarea modalităților de autorizare a programelor de formare profesională; etc..

Formarea profesională continuă este reglementată prin Codul Muncii al Republicii Moldova <http://lex.justice.md/md/326757/>, Titlul VIII. Formarea profesională. Potrivit CM, „prin *formare profesională* se înțelege orice proces de instruire în urma căruia un salariat dobândește o calificare, atestată printr-un certificat sau o diplomă eliberate în condițiile legii.

Prin *formare profesională continuă* se înțelege orice proces de instruire în cadrul căruia un salariat, având deja o calificare ori o profesie, își completează cunoștințele profesionale prin aprofundarea cunoștințelor într-un anumit domeniu al specialității de bază sau prin deprinderea unor metode sau procedee noi aplicate în cadrul specialității respective.

Prin *formare tehnică* se înțelege orice sistem de instruire prin care un salariat însușește procedeele de aplicare în procesul muncii a mijloacelor tehnice și tehnologice”.

Actualmente, în Republica Moldova se dezvoltă conceptele *relația între piața muncii și sistemul educațional și cel de calitate a educației*. În acest context este dezvoltat cadrul normativ și practica elaborării standardelor ocupaționale ca repere de elaborare a calificărilor și documentelor curriculare. [apud 30]

Unitatea 2. Educația nonformală în raport cu activismul civic. Voluntariatul

Potrivit Recomandării Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC), „competențele sociale și civice sunt fundamentale pentru fiecare persoană în cadrul unei societăți bazate pe cunoaștere și se exprimă prin abilitatea persoanei de a participa într-un mod eficient și constructiv la viața socială și de muncă și de a se implica în mod activ și democratic, mai ales în societățile din ce în ce mai variate.”

Totodată, educația pentru cetățenie activă este un concept relativ nou, nedezvoltat la nivel sistemic, ceea ce a făcut mai dificilă dezvoltarea democrației participative și a unei culturi civice în Republica Moldova. Reforma curriculară din Republica Moldova din anul 2010 a orientat sistemul educațional spre o pedagogie a competențelor. Acest demers a furnizat direcții mult mai clare de formare-dezvoltare a personalității și conduce la armonizarea finalităților educației la nivel național cu sistemele de învățământ din Europa. Formarea competenței sociale și civice este una dintre aceste finalități, introdusă în curricula din anul 2010. Reforma curriculară din 2018 a reconceptualizat disciplina școlară *Educație civică*, introducând disciplina obligatorie *Educație pentru societate* pentru elevii din învățământul gimnazial și liceal. Implementarea disciplinei prevede formarea la elevi a valorilor statului de drept, dezvoltarea competențelor necesare respectării drepturilor și responsabilităților cetățenești.

Curricula educației nonformale în domeniul educației civice înregistrează o experiență de circa 25 de ani, exprimată prin diverse programe educaționale, desfășurate de asociațiile obștești.

Totodată, datele statistice demonstrează o regresie generală a indicatorilor de participare și implicare a cetățenilor în procesele electorale și pe piața muncii. Spre exemplu, participarea tinerilor la alegerile parlamentare din 2014 a fost de 34,43%, în timp ce rata participării adulților a constituit 64,64%. Alegerile locale din 2015 au reafirmat problema lipsei de interes și a culturii politice, întrucât conform Indexului de Tineret 2015, rata de participare a persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani, la primul tur de scrutin, a constituit 30,73%, comparativ cu 55,32% în rândul populației adulte. Rata participării alegătorilor la votare la alegerile prezidențiale din 2016 a fost de 50,95 la sută, ceea ce constituie circa 1/3 din numărul de persoane înscrise în listele electorale, iar la alegerile locale din mun. Chișinău au participat alegerile locale din 2018

au înregistrat cea mai mică rată de participare la vot din istoria alegerilor locale, declarate valabile (35, 53%).

Alt indicator important al participării este rata de activitate a populației de 15 ani și peste pe piața forței de muncă. Rata de activitate a populației de 15 ani și peste a constituit în anul 2017 42,2%, fiind în ușoară scădere față de nivelul anului 2016 (42,6%). Populația inactivă de 15 ani și peste a constituit 57,4% din totalul populației de aceeași vârstă. În anul 2017, ponderea tinerilor NEET a constituit 29,3% din numărul total de tineri cu vârsta de 15-29 ani, cu excepția persoanelor plecate peste hotare la lucru sau în căutare de lucru .

Autorii Studiului „Educația pentru cetățenie activă. Situația actuală și mecanismele de dezvoltare continuă a acesteia” (2016), realizat din perspective educației nonformale, susțin că, „participarea la vot și implicarea în procesul de luare a deciziilor sunt două dintre elementele de manifestare a implicării cetățenești, rezultat al educației pentru cetățenie activă, iar asigurarea unei colaborări eficiente între toți actorii și potențialii actori la nivel local și național reprezintă un aspect important pentru conștientizarea educației pentru cetățenie activă și crearea unor mecanisme durabile pentru dezvoltarea acesteia.” [21]

Voluntariatul a cunoscut mai multe forme în spațiul românesc, una dintre acestea fiind claca. Dealtfel, claca este și o formă de educație civică și de educație nonformală care contribuie la formarea nivelului parțial al competenței – *a trai laolaltă sau împreună cu...* Vecinii, rudele, locuitorii unei comunități se adunau tradițional pentru a pune umarul la cele mai consistente procese de viață ale omului: ridicarea unei case, săparea unei fântâni, organizarea unui eveniment de familie.

Acțiunea voluntară, privită din punctul de vedere psihologic semnifică un act de voință, precedat de o idee, iar actul de voință implică reflecție și angajament, formate și dezvoltate prin educație.

În anul 2010 în Republica Moldova a fost aprobată Legea voluntariatului <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336054>.

Potrivit Legii Voluntariatului, „voluntariatul este participarea benevolă la oferirea de servicii, cunoștințe și abilități sau la prestarea unor activități în domenii de utilitate publică, din proprie inițiativă, a persoanei denumită voluntar. Voluntariatul poate fi desfășurat în baza contractului de voluntariat sau în afara acestuia”.

Tot aici este specificat că, „Voluntariatul internațional reprezintă o activitate care se desfășoară, pe termen lung sau scurt, fără remunerare, într-o altă țară decât cea de reședință ori de domiciliu. Stimularea voluntariatului se realizează prin următoarele acțiuni:

- Voluntarul primește un certificat nominal de voluntariat și scrisori de recomandare ce confirmă prestarea activității de voluntariat și atestă experiența și abilitățile obținute.

- La angajarea în muncă a unui candidat sau la atestarea și promovarea unui angajat, voluntariatul prestat în sectorul public și în cel neguvernamental, confirmat prin certificatul nominal de voluntariat, scrisoarea de recomandare și carnetul de voluntar, va fi considerat de angajator ca experiență de muncă, în condițiile în care aceasta constituie criteriu de selecție.

- La înmatricularea în instituțiile de învățământ superior, la oferirea de burse sau la cazarea în cămine studentești, voluntariatul prestat de voluntar în sectorul public și în cel neguvernamental în domenii conexe profilului și specialității de studiu, confirmat prin carnetul de voluntar și certificatul nominal de voluntariat, va fi luat în considerare în cazul acumulării punctajului egal de către doi sau mai mulți candidați și, respectiv, în cazul obținerii de către doi sau mai mulți studenți a rezultatelor de egalitate evaluate anual.

-Voluntariatul va fi considerat vechime în muncă, dacă voluntarul a activat în același domeniu cu specialitatea deținută, fapt confirmat prin carnetul de voluntar, certificatul nominal și contractul de voluntariat.

- Instituțiile de învățământ superior, în baza acordurilor de colaborare cu instituțiile gazdă, acordă anual 5 credite de studiu transferabile pentru stagiile de practică în domenii de utilitate publică conexe profilului și specialității de studiu a voluntarului.

- Voluntariatul prestat de studenți în scopul dezvoltării aptitudinilor și formării experienței profesionale, confirmat prin carnetul de voluntar, certificatul nominal și contractul de voluntariat, va fi considerat practică de inițiere sau practică de licență dacă sunt confirmate cel puțin 40 de ore”. [26]

Activitățile de voluntariat Erasmus+ îi ajută pe tineri să participe la proiecte de voluntariat în alte țări.

Erasmus+ este unul dintre programele de finanțare care susțin activitățile de voluntariat din cadrul Corpului european de solidaritate. Devenind membru al Corpului european de solidaritate, tânărul se alătură comunității care vrea să creeze o societate mai unită și mai incluzivă.

Proiectele de voluntariat pot include activități din cele mai variate – de la lucrul cu tinerii până la activități culturale, de asistență socială sau de protecție a mediului. În general, munca voluntară nu se plătește și se desfășoară cu normă întreagă. Realizările și cunoștințele dobândite în cadrul unui astfel de proiect sunt atestate prin certificatul Youthpass, un instrument de recunoaștere la nivel european. Activitățile de voluntariat durează minimum 2 săptămâni și maximum 12 luni. [48]

RECAPITULEAZĂ:

- Discută cu colegul cu referire la informația aflată și analizată în acest capitol.
- Realizează o analiză a Programului Erasmus+ în Moldova.

EXTINDE:

- Elaborază-ți traseul de formare, identificând și acțiunile de activism civic și cele de voluntariat. Discuta cu un coleg, traseul elaborat.

CREEAZĂ & APLICĂ:

- Studiază condițiile de implicare în proiectele Erasmus+ și realizează analiza personală a participării la un proiect în baza SWOT.

Analiza SWOT este o metodă folosită în mediul de afaceri, pentru a ajuta la proiectarea unei viziuni de ansamblu asupra firmei. Ea funcționează ca o radiografie a firmei sau a ideii de afaceri și evaluează în același timp factorii de influență interni și externi ai unei organizații, precum și poziția acesteia pe piață sau în raport cu ceilalți competitori cu scopul de a pune în lumină punctele tari și slabe ale unei companii, în relație cu oportunitățile și amenințările existente la un moment dat pe piață.

Figura 4. Cadranul SWOT

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

1. Cadrul Național al Calificărilor din Republica Moldova, 2017
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=372759>
2. Poștan Liliana. Parteneriatul social în domeniul formării profesionale continue: explorare de cadru cu impact inovator de compatibilizare conceptuală pe axa cerere-ofertă, Studia Universitatis, USM, 2011, nr.9(49)
3. Legea voluntariatului
<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336054>

MODULUL 7. Educația nonformală și acțiunea școlii la nivel comunitar. Educația adulților

Obiective:

După parcurgerea unității de curs, studenții vor fi capabili:

- Să caracterizeze interacțiunea școlii la nivel comunitar,
- Sa identifice conceptele cheie ale educației adulților,
- Să determine legatura educației nonformale și a educației adulților,
- Să aplice strategii de acțiune a școlii în domeniul educației adulților.

Unități de conținut:

- Considerații teoretice cu privire la acțiunea școlii la nivel comunitar,
- Conceptul de dezvoltare comunitară,
- Cartografierea comunitară din perspectiva educațională/a competențelor,
- Conceptul de medii externe al școlii,
- Ce este Educația adulților?
- Relația dintre Educația adulților și Educația nonformală.

Cuvinte cheie: comunitate, interacțiune/acțiune, educație nonformală, educația adulților.

SUPORT INFORMATIV**Unitatea 1. Educația nonformală și acțiunea școlii la nivel comunitar**

Școala este o instituție care funcționează într-o comunitate, alcătuită din mai mulți factori de educație: familie, autorități, organizații guvernamentale și neguvernamentale, agenți economici, biserică, poliție, unități sanitare etc. Școala are resurse importante pentru influențarea contextului local. Zilnic, în școală, spre școală sunt orientate obiectivele de la 100 la 3000 de persoane, elevi, părinți, autorități publice, agenți economici. Circuitul de idei, de nevoi și intervenții ale școlii la nivel local este important în aspect cantitativ și calitativ. Pierzând, datorită fenomenelor sociale și demografice, publicul tradițional – copii și tineri, școala își poate reasuma funcțiile de iluminare și educație la nivel comunitar.

Alte forme și instituții tradiționale de educație nonformală și a adulților din mediul rural.

- Șezătoarea
- Cercurile culturale
- Casa Școalelor
- Bibliotecile satești
- Casele de sfat și citire
- Căminul cultural
- Universitățile țărănești
- Mișcările artistice
- Teatrul nescris
- Vecinătatea
- Clăcile
- Gura satului (opinia publică).

Școala este un observator local pentru educația nonformală / informală, dispozitiv pedagogic de observare, al cărui scop este de a identifica și interpreta faptele astfel încât să se poată determina cauzele, elementele și relațiile unei situații particulare din plan local.

Școala are următoarele relații specifice de educație nonformală la nivel local:

- Relația școală / piața muncii
- Relația școală/activism civic
- Relația școală/educația adulților

Servicii școlare în beneficiul comunității:

- Servicii educative: instruirea compensatorie; instruirea complementară; formarea continuă, inițierea în noi meserii; perfecționarea; consilierea educațională; popularizarea cunoștințelor științifice.

- Servicii tehnice: atelier școlar de producție; servicii de întreținere și reparații; laborator școlar de analiză și control.
- Servicii sociale: de îngrijire a bătrânilor, a copiilor mici, a persoanelor cu nevoi speciale; de protecție și ajutor a unor categorii defavorizate (copii mici, minorități etnice, sociale, intelectuale etc.) sau cu alte priorități de interes comun – concursuri, creații.

Directii pentru a realiza o dezvoltare comunitara armonioasă, domenii („clusters”) (Friedmann, 2006, p.p. 5- 11): [apud 36]

1. Necesitățile umane fundamentale-garantarea educației, acces la servicii de calitate, asigurarea de locuințe la prețuri rezonabile;
2. Susținerea dezvoltării unei societăți civile organizate și independente;
3. Moștenirea urbană (regională)- în termeni de patrimoniu și viață culturală- care să conducă la întărirea coeziunii și la identificare;
4. Susținerea instituțiilor culturale, intelectuale (calitatea universităților și institutelor de cercetare), artistice, susținerea creativității.
5. Gestionarea durabilă a resurselor naturale (păduri, lacuri, plaje, ferme, etc.)
6. Calitatea mediului înconjurător (apă, aer, sol, biodiversitate, etc.)
7. Calitatea infrastructurii urbane (transport, comunicații, energie, alimentare cu apă, gestionarea deșeurilor).

Școala și publicul său are potential atât pentru asigurarea propriilor nevoi, dar și o ofertă generoasă pentru comunitatea locală. Printre serviciile în beneficiul școlii specificăm:

1. Autoservirea: servicii gratuite în folosul școlii; atragerea de voluntari pentru servicii în folosul școlii, activități de menaj și salublizare;
2. Valorificarea extrașcolară a mijloacelor de învățământ existente în școală: utilitățile școlare; laboratorul școlar; atelierul școlar, sala de sport, terenul de sport
3. Intreprinderea școlară: servicii artistice pentru comunitate; servicii ce intervin programată și rapidă; servicii umanitare; servicii comerciale; servicii de supraveghere și companie a persoanelor cu nevoi special - copii, bătrâni, bolnavi, convalescenți, persoane cu nevoi speciale.

Școala și educația adulților.

În istoria educației din spațiul românesc sunt multe exemple de iluminași, care au ținut aprinsă făclia educației și a învățării pe tot parcursul vieții. Nume de referință sunt: Șpiru Haret, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti.

Spiru Haret „a realizat ceea ce astăzi încercăm să recuperăm sau să repunem în funcție: școli de adulți, cercuri culturale, biblioteci populare, șezători sătești, teatru sătesc etc”.

Trecând dincolo de funcțiile școlii, „care-l ține pe om puțini ani din viață...”, Nicolae Iorga „a gândit la crearea unor instituții prin care școala să fie continuată, căutând să facă educația multîmii pe mai multe căi posibile: presă, literatură, teatru, bibliotecă, conferințe, muzee, expoziții, întreceri artistice, universități populare, societăți de cultură. Iorga a oferit românilor propriul exemplu, organizând sute de secții ale Ligii Culturale în sate, cămine culturale, manifestări culturale variate, concursuri meșteșugărești – pentru a promova arta populară – formații și întreceri de sport popular, coruri sătești etc”.

Dimitrie Gusti a fost preocupat de „ridicarea poporului prin cultură, organizând monografiile rurale cu participarea intelectualilor din sate, în cadrul cărora, tema educației și culturii populare era prioritară. Participanții la acțiunile Școlii sociologice conduse de Gusti acordau o atenție specifică educației adulților, unor manifestări spirituale sătești în cadrul formațiilor de teatru local, al școlilor țărănești, bibliotecilor, muzeelor etnografice, al cercetărilor sociologice și intervențiilor în beneficiul comunităților țărănești. Gusti a dezvoltat o teorie potrivit căreia „nimic nu se poate realiza fără aportul țăranilor înșiși, într-o acțiune care să le respecte tradițiile și valorile morale consacrate de-a lungul veacurilor”. Cu multe decenii în urmă, Gusti promova o teorie în deplină concordanță cu una dintre valorile fundamentale de azi - dreptul la diferență, la specificitate culturală. Chestiunea țărănească, promovată de Gusti este de actualitate și în contextul societății contemporane, adăugându-se ofensiva inculturii, violența prostului gust, și a prostiei”.

Dacă traducem termenii istorici „educație gospodărească”, „școală superioară țărănească”, „educația adulților de la sate” în termeni contemporani rezultă: „management rural”, „administrator informat”, „personalitate țărănească”.

Rolul învățătorului. Tradițional, învățătorului i s-au atribuit o serie de calități: [apud 9]

- „înțeleptul și sfătuitoarea satului”,
- „om de vază în sat”,
- „foarte apreciat și respectat de țărani”.

Dincolo de granițele școlii, învățătorul era implicat într-o serie de activități de educare a populației rurale:

- educarea sătenilor prin conferințe și șezători;
- organizarea unor cursuri de alfabetizare cu cei care nu știau carte;
- educarea părinților pentru buna creștere a copiilor aflați încă la o vârstă fragedă;
- menținerea tradițiilor și promovarea lor în rândul tinerilor.

Universitățile populare – formă tradițională de organizare educației nonformale în spațiul românesc. Prima universitate populară din Moldova a funcționat la Chișinău în perioada 1918-1940.

„Universitatea Populară, societate culturală, inaugurată la 18 februarie 1918, la Chișinău, din inițiativa unui grup de intelectuali basarabeni: Pan Halippa, Ștefan Ciobanu, Ion Pelivan, Nicolae Alexandri etc, cu puțin timp înaintea Unirii. Și-a încetat activitatea după 28 iunie 1940. Grupul de inițiativă în frunte cu Pan Halippa a fost format în cadrul redacției Cuvânt Moldovenesc. Tot acolo fondatorii și-au ținut primele ședințe de lucru. Sediul instituției a fost în renumita Casă Eparhială. Cu ocazia inaugurării, președintele Universității Pan Halippa menționa: „Universitatea Populară din Chișinău va fi o instituție culturală pentru redeșteptarea și luminarea minții norodului...„Universitatea urmărea cele mai nobile scopuri: promovarea valorilor culturale românești și a cunoștințelor din diferite domenii ale științei în rândurile populației basarabene, văduvită de istoria și cultura națională. A devenit chiar din momentul deschiderii un adevărat centru de propagandă culturală, a contribuit enorm, pe parcursul celor 22 de ani, perioadă cât Basarabia a fost în componența României Mari, la ridicarea culturii poporului și întărirea dragostei de țară și de neam. La crearea acestei instituții a contribuit nemijlocit marele cărturar Onisifor Ghibu, dânduși foarte bine seama că la acel moment, Basarabia avea stringentă nevoie de un asemenea așezământ cultural. Principala formă de activitate a Universității era organizarea de cursuri pentru masele largi.

Universitatea Populară din Chișinău, la fel ca și alte așezăminte de cultură, a fost un focar de primă importanță al vieții spirituale în Basarabia interbelică. A contribuit nespus la luminarea maselor largi, la trezirea și educarea oamenilor în spiritul dragostei față de neam și patrie. Mulți dintre ascultătorii ei și-au continuat studiile în adevăratele universități de stat, devenind nu numai buni specialiști, dar și patrioți de excepție”.

https://orasulmeuchisinau.wordpress.com/2012/03/29/universitatea-populara-din-chisinau-1918-1940/?fbclid=IwAR0Arja9LdKY_fgymS6IwFhyNfRbLLJyOyct1dDC2UMNYKQpUk0rVj1Bpf28

Unitatea 2. Educația adulților¹

Operele lui Socrate, Platon, Rousseau, Kant ne oferă reperele metodologice ale domeniului Educației Adulților:

- *cunoașterea ca proces dialectic,*
- *devenirea naturii umane prin educație,*
- *cunoașterea ca mișcare graduală.*

Iar înțelepciunea poporului zice că:

- *Omul cât trăiește învață,*
- *Timpul e cel mai bun educator,*
- *Picătura cu picătura se face lac.*

La începutul secolului XXI, în condițiile economiei postindustriale (a cunoașterii), a informatizării și globalizării tuturor domeniilor de activitate umană - problema educației adulților, examinată în cheia permanentizării educației și creșterii importanței capitalului uman, a căpătat valențe și perspective noi.

În Memorandumul asupra învățământului continuu al Comisiei Europene (Brussels, 2000) se menționează, că „*modelele învățării, muncii și cele ale vieții se schimbă rapid. Acest fapt nu presupune doar adaptarea individului la schimbare ci, în egală măsură, schimbarea modalităților de acțiune deja stabilite. Mișcarea către învățare permanentă trebuie însoțită de o tranziție reușită spre economia și societatea bazată pe cunoaștere,*„.

Învățământul pentru adulți este recunoscut drept o componentă importantă a învățării permanente. Această recunoaștere „totală”, sub aspect social, economic, politic, educațional, antropologic etc., a fost determinată, atât de cantitatea și calitatea impunătoare a raționamentelor și polemicilor științifice, de praxisul andragogic activ, cât și de evoluția, propriu-zisă, a omului și

¹ Publicat de autor în: Nahaba Lilia, coord., Ghid de proiectare a activităților de formare în educația adulților, Ch: Bons Offices” SRL, 2016, p. 8-14

umanității, a economiei și societății, a unor realități transcendente, precum timpul, spațiul, viteza, consistența.

Pentru a fi, a reuși și a trăi calitativ, omul modern este pus într-o situație activă în raport cu învățarea. J.R.Kidd, în lucrarea sa „**Cum învață adulții**” scria: „*Ființele umane par să urmărească învățarea. Obiectivul este să se asigure climatul, atmosfera, libertatea și autodisciplina în care învățarea este înlesnită. O ființă umană necesită un „câmp deschis” pentru genul de luptă, care este învățarea*”.

Cercetătorii disting **două perioade** moderne în dezvoltarea *educației adulților*:

1. Începutul secolului XX - anii 60 ai secolului XX - *educația adulților*;
2. Anii 1960 – perioada actuală – *educația permanentă*.

Pentru prima perioadă este caracteristică examinarea educației adulților ca fiind „etajul al treilea al culturalizării omului, alături de școală și universitate” (Ștefan Bărsănescu, 1968),

Iar, educația permanentă este un principiu organizatoric pentru toată educația și pentru societatea și economia modernă, bazate pe cunoaștere. Permanența și continuitatea demersurilor educaționale formale, nonformale și informale, examinate în context cultural-educational, constituie o idee, un principiu educațional, calitate a procesului educațional și condiție de dezvoltare a omului pe parcursul vieții. Pentru realizarea în practică a educației permanente trebuie modificate mentalitățile, apoi trebuie create structurile necesare pentru a transforma societatea.

Literatura de specialitate ne oferă mai multe **definiții ale educației adulților**. Una dintre ele, este dată în textul Declarației de la Hamburg cu privire la educația adulților: (Conferința a V-ea în problemele educației adulților, Hamburg, 1997)

„Educația adulților include totalitatea proceselor în dezvoltare ale învățării formale și de altă natură cu ajutorul cărora oamenii, considerați adulți, în spiritul societății în care trăiesc, își dezvoltă capacitățile, își îmbogățesc cunoștințele și își perfecționează calificarea tehnică și profesională sau le aplică în alt mod pentru folos personal și social. Educația adulților include formele învățământului formal, continuu, nonformal, informal și întreg spectrul educației neoficiale și complementare, existent în societatea educațională polivalentă, în care sunt recunoscute abordările, axate pe teorie și practică”.

Declarația de la Hamburg cu privire la educația adulților, Hamburg, 1997

Conceptul de educație a adulților, ca un ansamblu integrat în proiectul global al educației permanente, s-a impus sub impulsul UNESCO și al Consiliului Europei, interesate să difuzeze

ideea oferirii de șanse egale de dezvoltare generală pentru fiecare individ de-a lungul întregii sale vieți și în toate domeniile, cu scopul de a participa plener la dezvoltarea societății. Formalizată sub auspiciul acestor foruri internaționale, expansiunea topicii educației adulților se explică prin mai multe rațiuni de natură socială și economică:

Ce ne determină să învățăm la vârstele adulte:

- ✓ creșterea fără precedent a schimbărilor legate de viață;
- ✓ creșterea ratei participării femeilor la activitățile productive și impunerea unei noi diviziuni a activităților pe principiul egalității și complementarității între sexe;
- ✓ extinderea folosirii tehnologiilor în muncă și gospodărie, ceea ce implică noi cunoștințe și competențe;
- ✓ dezvoltarea economiei informatizate, ceea ce impune o transformare a abilităților
- ✓ în producție, comerț etc.;
- ✓ impunerea și extinderea fenomenului „vârstei a treia”, datorită faptului că populația cu vârsta de peste 65 de ani crește ca pondere, ceea ce face ca cererea de învățare post-inițială să sporească.

Scopul educației adulților

R. H. Dave afirmă că, scopul final al educației adulților este *menținerea și ameliorarea calitatii vieții*.

Educația adulților are multiple beneficiile publice și individuale, recunoscute de guvernele statelor în politici și strategii naționale de dezvoltare a învățării la vârstele adulte:

Finalitățile Educației Adulților:

- ✓ un grad înalt de încadrare pe piața forței de muncă,
- ✓ creșterea productivității muncii și o mai bună instruire a personalului,
- ✓ reducerea costurilor pentru ajutorul de șomaj și alte plăți sociale, pentru plata în caz de pensionare anticipată,
- ✓ sporirea veniturilor populației în condițiile unei încadrări mai active în viața publică,
- ✓ sănătatea durabilă,
- ✓ rata scăzută a criminalității,
- ✓ nivelul mai ridicat de prosperitate și împlinire.
- ✓ dezvoltarea democrației și participării cetățenilor în procesele sociale, politice și economice

Principiile învățării la vârstele adulte

Principiul fundamental al a organizării procesului de educație a adulților este sintetizat de Malcom Knowles (1950): Adulții învață mai bine și mai eficient în contexte mai puțin formale, prin intermediul unor activități, metode și tehnici flexibile, adaptate nevoilor, intereselor și aspirațiilor lor.

Educația la vârsta adultă a condus la conturarea modelului *andragogic* al educației, bazat pe următoarele principii:

Cum învață adultul?

- ✓ Formabilul deține rolul principal în procesul formării sale;
- ✓ Formabilul adult tinde spre autorealizare, independență, autogestione și se consideră capabil de aceasta;
- ✓ Experiența de viață a adultului poate fi o sursă importantă de învățare pentru el și colegii săi;
- ✓ Adultul învață pentru a-și soluționa problemele și atinge scopurile;
- ✓ Adultul contează să aplice imediat în practică cunoștințele, deprinderile și competențele căpătate în procesul învățării;
- ✓ Activitatea de învățare a adultului este determinată în mare parte de factori profesionali, sociali, de timp și spațiu care împiedică sau favorizează procesul de învățare;
- ✓ Formabilul adult participă împreună cu formatorul la toate etapele procesului de învățare: planificare, realizare și evaluare.

Cercetătorii, dar și organismele responsabile pentru politicile în domeniul Educației Adulților, identifică **patru domenii de acțiune în educația adulților**:

- ✓ Educația profesională continuă a adulților
- ✓ Educația pentru cetățenie democratică
- ✓ Educația de bază a adulților (alfabetizare)
- ✓ Educația pentru timp liber.

Potrivit Codului Educației al Republicii Moldova, formarea continuă a adulților include:

- ✓ educația generală, prin care se asigură dezvoltarea generală a adulților sub aspect cultural, socioeconomic, tehnologic, ecologic;
- ✓ formarea profesională continuă, prin care se înțelege orice proces de instruire în cadrul căruia un salariat, având deja o calificare ori o profesie, își completează competențele profesionale prin aprofundarea cunoștințelor în domeniul specialității de bază sau prin deprinderea

unor noi metode sau procedee aplicate în cadrul specialității respective.
<http://lex.justice.md/md/355156/>

Mandatul de a implementa învățarea continuă, pentru toți aparține Memorandumului privind învățarea de-a lungul întregii vieți (2000). El conține șase mesaje-cheie, care sugerează că, o strategie coerentă și comprehensivă de învățare permanentă pentru Europa trebuie să asigure:

Cum, în ce mod asigurăm procesul de educație a adulților:

- ✓ garantarea accesului universal și continuu la învățare în scopul dobândirii și reînnoirii capacităților necesare pentru o participare susținută într-o societate cognitivă;
- ✓ creșterea esențială a nivelului investițiilor în resursele umane, pentru a oferi prioritate celei mai importante valori a Europei – cetățenilor săi;
- ✓ dezvoltarea efectivă a metodelor de predare și învățare și încurajarea situațiilor, care asigură continuum-ul învățării permanente;
- ✓ îmbunătățirea semnificativă a modalităților în care participarea și rezultatele învățării sunt înțelese și apreciate, cu precădere învățarea nonformală și informală;
- ✓ asigurarea că oricine poate accesa cu ușurință informații și sfaturi de bună calitate despre posibilitățile de învățare, peste tot în Europa și pe toată durata vieții;
- ✓ oferirea posibilităților de învățare permanentă pentru cei care doresc să învețe în propriile lor comunități, sprijinite prin facilități ICT, oriunde este nevoie.

Educatorii pentru adulti, specialiști sau persoane cu vocație socială, își construiesc demersurile sale de ghidare a adulților în procesul învățării, pe baza încrederii, libertății, creativității și spiritului practic.

Filosofia deontologică a educatorilor pentru adulți

Ființele umane par să urmărească învățarea...Obiectivul este să se asigure climatul, atmosfera, libertatea și autodisciplina în care învățarea este înlesnită. O ființă umană necesită un „CÂMP DESCHIS” pentru genul de luptă care este învățarea.

Educația adulților este un concept genial de simplu, iar praxisul andragogic presupune procese complexe, cu multiple conexiuni emergente, dar eficiente doar, prin convergența lor spre conceptul nodal **ÎNCREDERE ȘI RESPECT FAȚĂ DE FORMABILUL ADULT.**

Procesualitatea Educației Adulților cuprinde forme și metode de dezvoltare și susținere a capacității adultului de autoînvățare, aplicate în multiple forme complementare, de natură secvențială și paralelă, concepute, proiectate și desfășurate în scopul îmbunătățirii calității vieții celor ce învață, în special, și a societății, în general.

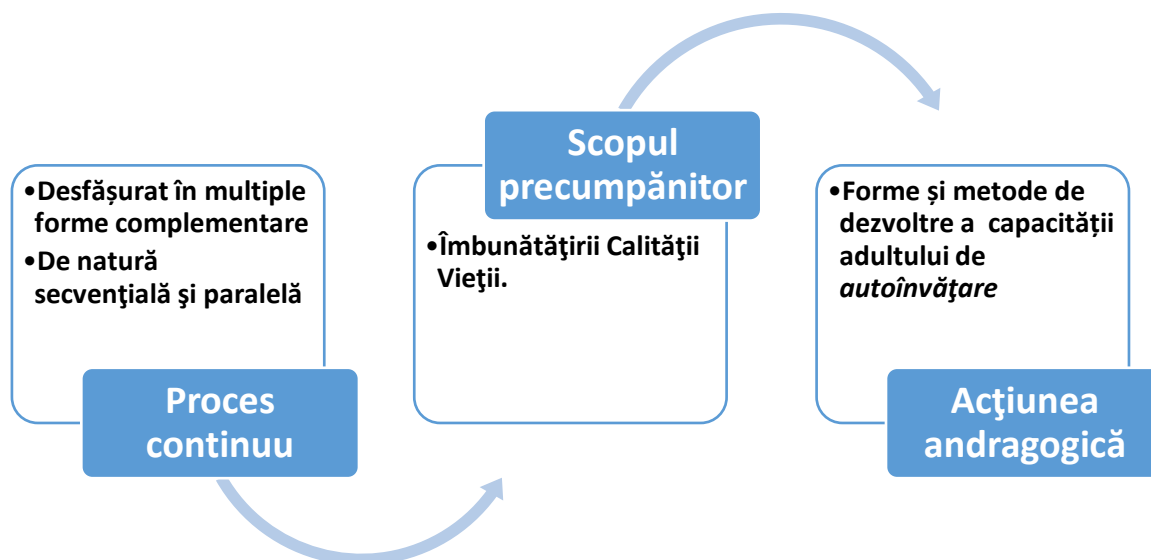

Figura 5. Elemente și caracteristici ale procesului EA

Tradițional, spațiul românesc a fost bogat în formele sale de educație a populației, dezvoltate, în special, în mediul rural. Revitalizarea formelor tradiționale “de îmbiere” a adulților, de a trăi, învățând și familiarizarea acestora cu formele noi, urbanizate și tehnologizate de învățare, cu siguranță vor declanșa energia constructivă a adulților, vor genera și susține starea lor de bine și încrederea că, OMUL ESTE FĂURITORUL PREZENTULUI ȘI VIITORULUI SAU.

Modernitatea a generat alte nevoi, dar și resurse de învățare, în special învățarea asistată de calculator, învățarea la distanță etc. În tabelul de mai jos, prezentăm unele forme moderne de educație a adulților: [10]

Forme moderne de educație a adulților

✓	cursuri predate full-time, bazate pe conferințe; sunt folosite de instituțiile de educație superioară;
✓	cursuri predate part-time;
✓	programe de pregătire bazate pe munca; conținutul pregătirii are o mai mare relevanță; oferă șansa ca indivizii să îmbine munca cu studiul;
✓	programe deschise, flexibile, de învățare la distanță; prezintă situațiile de învățare individuale, prin mijloace concepute pentru studiu individual, după un program ales personal; instituția furnizează suport tutorial, consiliere;

- ✓ învățarea bazată pe resurse, unde instituția oferă instrucție, consiliere, acces la materiale și echipamente;
- ✓ învățarea „on-line” include învățarea bazată pe computer, care poate fi adaptată pentru lucru individual sau în grup virtual;
- ✓ învățarea colaborativă este utilizată în grupuri de lucru;
- ✓ studiul independent permite adaptarea curriculum-ului la nevoile individuale;
- ✓ discuțiile ghidate prin întrebările formatorului au un caracter didactic și presupun orientarea întregii activități;
- ✓ seminarul este un grup de discuții în care fiecare participă cu idei, de obicei în cadrul unei teme provocatoare sau controversate;
- ✓ simularile și interpretările în vederea experimentării unor trăiri specifice sau comportamente jucând rolul altcuiva;
- ✓ dezbaterile asigură prezentarea și susținerea unor puncte de vedere contrastante;
- ✓ forumurile sunt sisteme bazate pe principii asemănătoare grupurilor de pe Internet; permit unor grupuri să comunice în baza unei teme de interes; fiecare utilizator poate adăuga mesajul sau se poate atașa unei discuții;
- ✓ învățământul dual aplicat pentru formarea profesională accelerată.

RECAPITULEAZĂ:

- Discută cu colegul cu referire la informația analizată în acest capitol.
- Clasificați metodele de formare a adulților potrivit criteriului identificat de M.

Knowles (scopul urmărit de adult)

EXTINDE:

- Evaluați oportunitățile, impedimentele și disponibilitățile angajării într-un proiect de formare a adulților.
- Descrieți traseul dumneavoastră de formare pe parcursul vieții și evaluați-l în raport cu cariera profesională.
- Evaluați nevoile de formare a adulților în comunitatea dumneavoastră.
- Identificați cele mai fezabile domenii de educație a adulților în comunitatea dumneavoastră.

CREEAZĂ & APLICĂ:

- Propune proiecte de valorificare a instituțiilor de învățământ în scopuri andragogice / de educație a adulților.

SCHIMBĂ:

Propune metode de motivare a participării adulților la activități de educație nonformală.

BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ:

1. Formarea profesională continuă. Baza legislativ-normativă/Ministerul Educației al Republicii Moldova/Institutul de Instruire Continuă, C.2005, p. 214.
2. Kidd, James Robbins, Cum învață adulții. București: Editura didactică și pedagogică, 1981, 347 p.
3. Stanciu, M. Reforma conținuturilor învățământului, Iași: Polirom, 1999
4. Dave R.H., (coord.), Fundamentele educației permanente. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992
5. Gartenschlaeger Ewe, Educația europeană a adulților în afara UE, 2010, p.9
6. Dumitru Al. Ion, Iordache Marcel, Educatia la varsta adulta si elemente de management si marketing aplicate in educatia adultilor, Editura Eurostampa, Timisoara, 2002.
7. Postan Liliana, Educația adultilor: geneză și caracteristici procesuale, În: Nahaba Lilia, coord., Ghid de proiectare a activităților de formare în educația adulților, Ch: Bons Offices” SRL, 2016, 86 p.
8. <https://biblioteca.regielive.ro/referate/pedagogie/rolul-scolii-in-comunitate-307554.html>
9. <http://educatie.inmures.ro/educatie-traditionala/traditii-romanesti-privind-educatia-adultilor-in-mediul-rural.html>
10. <http://www.scritub.com/profesor-scoala/EDUCATIA-ADULTILOR33383.php>

MATERIALE DIDACTICE

Complementaritate educația formală / educație nonformală / informală

Criteriu	Educație formală	Educație nonformală / informală
Scopuri	pe termen lung • generală creditată	pe termen scurt • specifică • necreditată
Durată	pe cicluri lungi • pregătitoare • timp complet	pe cicluri scurte • recurentă • timp parțial
Conținut sistemic	intrată pe „intrări” standardizate • centrată pe „ieșiri”: comunitate locală și umană, mediu, proces de dezvoltare și de integrare 38 • academică • resurse umane determinate de niveluri de intrări	diversificată tematic • individualizată • practică • niveluri de intrări determinate de resurse umane
Deschideri sistemice	bazată pe instituții • spațiu artificial de învățare • structurată pe paliere rigide, pe durate mari • centrată pe profesor sau pe învățarea mediată, în cazul ideal • resurse intensive	bazată pe mediu • legată de comunitate • structurată flexibil • centrată pe cel care învață • economie de resurse
Evaluare	evaluare externă • evaluare ierarhizată •	• autodeterminare • evaluare investită în participanți și în dezvoltarea comunității locale
Continuare	solicită complementaritate • recurentă •	• complementară • flexibilă • adaptivă

Codul Educației al Republicii Moldova, Articolul 6. Idealul educațional

Idealul educațional al școlii din Republica Moldova constă în formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate.

Articolul 7. Principiile fundamentale ale educației

Educația se întemeiază pe următoarele principii fundamentale:

- a) principiul echității – în baza căruia accesul la învățare se realizează fără discriminare;
- b) principiul calității – în baza căruia activitățile de învățământ se raportează la standardele naționale de referință și la bunele practici naționale și internaționale;
- c) principiul relevanței – în baza căruia educația răspunde nevoilor de dezvoltare personală și social-economice;
- d) principiul centrării educației pe beneficiarii acesteia;
- e) principiul libertății de gândire și al independenței față de ideologii, dogme religioase și doctrine politice;
- f) principiul respectării dreptului la opinie al elevului/studentului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ;
- g) principiul incluziunii sociale;
- h) principiul asigurării egalității;
- i) principiul recunoașterii și garantării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv a dreptului la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase;
- j) principiul unității și integralității spațiului educațional;
- k) eficienței manageriale și financiare;
- l) principiul descentralizării și autonomiei instituționale;
- m) principiul răspunderii publice – în baza căruia instituțiile de învățământ răspund public de performanțele lor;
- n) principiul transparenței;
- o) principiul participării și responsabilității comunității, a părinților și a altor actori sociali interesați;
- p) principiul susținerii și promovării personalului din educație;
- q) principiul învățământului laic.

Codul Educației, Titlul VIII, Unități conexe și servicii adiacente**în sistemul educațional****Articolul 128.** Bibliotecile din învățământ

(1) Bibliotecile din instituțiile de învățământ sînt parte integrantă a sistemului de învățământ și participă la activitatea didactică, cultural-educativă, de cercetare și perfecționare. Bibliotecile contribuie, prin mijloace specifice, la procesul de instruire, formare și cercetare ce se desfășoară în instituția de învățământ.

(2) Biblioteca din instituția de învățământ are ca obiectiv principal asigurarea posibilităților de informare, documentare, lectură, recreere și studiu elevilor, studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor, personalului nedidactic și auxiliar, prin oferirea accesului nelimitat la fondul de carte.

(3) Bibliotecarii din învățământ beneficiază de facilități și pot aspira la categorii de calificare în conformitate cu legislația în vigoare. Pentru categoriile de calificare se acordă un spor la salariu stabilit prin acte normative aprobate de Guvern.

(4) Bibliotecile din învățământ funcționează în baza unui regulament-cadru, aprobat de Ministerul Educației, și a altor acte normative în domeniu.

(5) Bibliotecile din instituțiile de învățământ pot crea consorții pentru achiziția partajată și utilizarea în comun a surselor documentare (baze de date, reviste electronice).

(6) La nivel național pot fi organizate biblioteci școlare virtuale cu funcții de e-learning, cu fonduri de curricula școlare, proiecte didactice, ghiduri metodologice, manuale electronice, exemple de teste docimologice etc.

Articolul 129. Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și serviciile locale de asistență psihopedagogică

(1) Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică este subordonat Ministerului Educației și are drept scop:

- a) acordarea de asistență psihopedagogică la nivel național;
- b) monitorizarea activității serviciilor locale de asistență psihopedagogică și oferirea de asistență metodologică acestora;
- c) elaborarea și adaptarea instrumentarului de evaluare și/sau diagnosticare a dezvoltării copilului;
- d) elaborarea metodologiei de acordare a asistenței copiilor cu cerințe educaționale speciale și copiilor în situație de risc, destinată cadrelor didactice, psihologilor din instituțiile de învățământ general, cadrelor didactice de sprijin;
- e) prevenirea problemelor în dezvoltarea copilului în situație de risc și asistarea metodologică a autorităților administrației publice locale și familiei copilului în procesul de incluziune școlară.

(2) Serviciile locale de asistență psihopedagogică sînt organizate în cadrul organelor locale de specialitate în domeniul învățămîntului și au ca obiectiv:

- a) evaluarea situației copiilor;
- b) acordarea de asistență psihopedagogică copiilor;
- c) constatarea cerințelor educaționale speciale și elaborarea de recomandări privind măsurile de intervenție și serviciile de sprijin pentru incluziunea educațională.

(3) Activitatea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și a serviciilor locale de asistență psihopedagogică este reglementată de Guvern.

Articolul 130. Centrele de ghidare și consiliere în carieră

(1) Centrele de ghidare și consiliere în carieră au misiunea de a susține elevii și studenții în procesul de proiectare a carierei și de realizare a educației pentru carieră.

(2) Centrele de ghidare și consiliere în carieră pot fi înființate de autoritățile administrației publice locale, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, instituțiile de învățământ, organizațiile nonguvernamentale, precum și de alți prestatori de astfel de servicii privați.

Capitolul VII. Învățământul extrașcolar

Articolul 36. Misiunea învățământului extrașcolar

(1) Învățământul extrașcolar se realizează în afara programului și activității școlare prin activități complementare procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ și are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber.

(2) Învățământul extrașcolar asigură posibilități suplimentare de informare, documentare, comunicare, dezvoltare, incluziune socială și autorealizare.

Articolul 37. Organizarea învățământului extrașcolar

(1) Învățământul extrașcolar este benevol și se organizează, în funcție de interesele și opțiunile copiilor și tinerilor, în instituțiile de învățământ general și în instituțiile de învățământ extrașcolar publice și private (centre, palate și case de creație, școli de arte, sport etc.), sub formă de activități educative specifice, desfășurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret.

(2) Modul de funcționare a instituțiilor de învățământ extrașcolar este prevăzut în regulamentul-tip aprobat de Ministerul Educației.

(3) În funcție de specificul activității, fiecare instituție de învățământ extrașcolar își elaborează propriul regulament de funcționare, coordonat cu organul local de specialitate în domeniul învățământului. În regulamentul de funcționare al instituțiilor de învățământ extrașcolar se va specifica în mod explicit nomenclatorul serviciilor educaționale oferite gratuit beneficiarilor.

(4) Accesul la activitățile oferite de instituțiile de învățământ extrașcolar publice, conform Nomenclatorului de servicii educaționale gratuite aprobat de Guvern, este liber pentru toți solicitanții cu vârsta cuprinsă între 5 și 21 de ani, cu respectarea principiului nediscriminării.

(5) Instituțiile de învățământ extrașcolar publice pot presta servicii educaționale contra plată doar suplimentar la cele prevăzute în planul de învățământ și curriculum, conform legislației în vigoare.

Articolul 38. Alternativele educaționale

(1) Statul garantează dreptul la educație diferențiată în baza pluralismului educațional prin admiterea alternativelor educaționale în sistemul național de învățământ.

(2) Alternativele educaționale, publice și private, se înființează cu aprobarea Ministerului Educației, conform legislației în vigoare.

(3) Modul de organizare, funcționare, evaluare și acreditare a alternativelor educaționale se stabilește de Ministerul Educației.

(4) Alternativele educaționale beneficiază de autonomie organizațională și funcționează în conformitate cu standardele educaționale de stat și cu specificul alternativei.

Metode nonformale de învățare și participare [apud 53]

- Ateliere de scenarii (scenario workshops)
- Ateliere de lucru, seminarii, conferințe
- Audierile la sediul autorității/instituției
- Audierile publice
- Brainstorming
- Cafeneaua publica
- Celula de planificare (planning cell)
- Comisii tripartite
- Comitetele consultative
- Dezbaterile publice
- Focus grupurile
- Forumuri deliberative
- Forumuri online
- Grupul cetățenesc (citizens' panel)
- Grupuri de lucru comune
- Jurii cetățenești
- Metoda Delphi
- Metoda Spatiului Deschis (Open Space Technology)
- Orele deschise
- Preluarea proiectelor de hotărâri de la organizații și cetățeni
- Referendumul local
- Simpozioane cetățenești (consensus conferences)
- Sondajele de opinie

- Sugestii șn scris de la cetățeni
- Summitul cetățenilor (citizens summit)
- Animație socio-educativă
- Animație stradală
- Biblioteca Vie
- Cafenea Publică
- Dezbateră
- Expoziția vie
- Facilitare grafică
- Flashmob
- Jocuri de societate
- Jonglerie
- Origami Teatru
- PhotoVoice
- Storytelling (Arta Povestirii)
- Teatru de Umbre
- Teatru Forum

Ateliere de scenarii (scenario workshops)

Un atelier de scenarii caută solutii la o problemă de natură socio-economică sau chiar tehnologică cu care comunitatea se confrunta. Un atelier de scenarii este o întâlnire locală în cadrul căreia participanții pleaca de la prezent (realități, probleme), își imaginează un viitor dezirabil si apoi identifică pasii care trebuie realizati pentru a atinge dezirabilul. Bazându-se pe prezent și pe posibila evoluție a domeniului respectiv, participanții (25-30) evalueaza diverse posibile scenarii și solutii la o anumită problema.

Ateliere de lucru, seminarii, conferințe

Atelierele de lucru, seminariile si conferințele sunt forme de dezbateră pe subiecte concrete. Aceste evenimente permit un contact direct între administrație si reprezentanți ai diverselor grupuri interesate, dând ocazia și unora și altora să-și cunoască opiniile pe o anumita tema și să-și descopere punctele comune și divergențele. Este o foarte bună ocazie pentru educarea reciprocă a participanților.

Audierile publice

O audiere publică reprezinta un eveniment în cadrul caruia sunt audiate mai multe persoane care au de exprimat opinii sau propuneri referitoare la un anumit subiect. Spre deosebire de audierile „individuale" sau cu persoane reprezentând anumite organizații, companii, etc., o audiere

publică este deschisă oricui dorește să participe. Specificul audierilor publice este formatul riguros și eficient care permite factorilor decizionali să asculte un număr relativ mare de puncte de vedere atent pregătite și bine articulate. Administrația trebuie să anunțe din timp că un astfel de eveniment va avea loc, să-i invite pe toți cetățenii interesați să participe și să facă eforturi pentru a se asigura că „factorii interesați” (stakeholders) sunt invitați și participă.

Brainstorming

O sesiune de „brainstorming” este o întrunire în care toți participanții împărtășesc idei pentru rezolvarea unei probleme, de regulă foarte punctuale. Esențial pentru o sesiune de „brainstorming” este libertatea totală pentru exprimarea ideilor, fără ca vreun participant să fie judecat sau să judece pe ceilalți pentru părerile exprimate.

Cafeneaua publică

Cafeneaua este o metoda ingenioasă de a crea un dialog în jurul unei probleme importante. Metoda constă în dezbaterăa unei probleme de către un grup de peste 12 persoane într-un cadru foarte asemănător unei cafenele. Numărul celor invitați să dezbată poate să fie oricât de mare (au fost organizate cafenele cu participarea a 1000 de persoane).

Celula de planificare (planning cell)

O celulă de planificare este constituită din aproximativ 25 de persoane alese la întâmplare din cadrul comunității, care lucrează împreună pentru o perioadă limitată de timp (de obicei patru zile) pentru a oferi soluții pentru o problemă de politică publică sau planificare.

Comisii tripartite

Aceste comisii sunt formate din reprezentanți ai administrației și ai organizațiilor reprezentând interese diferite sau chiar opuse în problema în cauză. Un exemplu binecunoscut sunt comisiile guvern-sindicate-patronate, care formulează și analizează diferite teme sau inițiative de politici publice ce afectează sindicatele și, implicit, patronatele.

Dezbaterile publice

O dezbatere publică este un eveniment la care participă reprezentanți ai administrației, cetățeni și alte părți interesate, pentru a realiza un schimb de opinii pe marginea unui anumit subiect. Spre deosebire de audierile publice, unde cetățenii sunt doar invitați să-și expună punctele de vedere (reprezentanții administrației, rezumându-se la a prezenta tema discuției, a adresa întrebări și a lua act de părerile cetățenilor), într-o dezbatere publică reprezentanții administrației au posibilitatea să prezinte punctul de vedere al administrației, să-l argumenteze, să se exprime în acord sau în dezacord cu ceilalți participanți, etc. Un ultim lucru care trebuie menționat este acela că, așa cum sugerează și denumirea, o dezbatere publică este deschisă participării oricui este interesat și dorește să participe.

Focus grupurile. Focus grupul este o discuție facilitată, purtată cu un grup de (posibili) stakeholderi și condusă de către un moderator printr-un set de întrebări adresate grupului cu privire la un anumit subiect. Sectorul de afaceri a aplicat această tehnică pentru prima oară în anii 1950, ca o modalitate de a testa atitudinile și reacțiile pe care noile linii de produse sau noile mijloace publicitare le trezesc în rândul grupurilor țintă. De atunci, focus grupurile au fost preluate și au devenit larg răspândite în sectorul public, al educației, cercetării, etc.

Forumuri deliberative. Forumurile deliberative își propun aflarea perspectivei populației prin folosirea unui grup aleator care formulează opinii despre opțiunile de politică publică în urma ascultării prezentărilor experților și stakeholderilor. Forumurile deliberative implica un număr mare de persoane - în jur de 100. În general, forumurile sunt evenimente cu mare vizibilitate și atrag atenția mass media. De aceea ele sunt potrivite numai pentru consultări pe probleme de interes larg. Este o metodă foarte potrivită pentru situația în care administrația dorește să stabilească priorități. Specifică forumurilor deliberative este deliberarea - de unde și numele - în jurul avantajelor și dezavantajelor diferitelor opțiuni care sunt supuse atenției cetățenilor.

Forumuri online. Forumul electronic este o aplicație web care permite desfășurarea unor discuții și postarea de conținut (informații) generat de către utilizatori (cetățeni, experți, funcționari, tineri, etc.). El se prezintă de cele mai multe ori sub forma unei pagini web unde sunt afișate, în ordine cronologică, mesajele utilizatorilor.

Jurii cetățenești. Un juriu cetățenesc este alcătuit din 12-50 persoane care ascultă „marturii”, deliberază și decid pe subiecte complexe de interes public. Ei cheamă și audiază martori, analizează probe și dau un "verdict" (verdictul se concretizează în recomandări).

Metoda Delphi. Este o metodă interactivă pentru a obține „previziuni” de la un grup de experți care răspund unor seturi de chestionare și care sunt anonimi unii altora și independenți unii de alții. Subiectul unei consultări care se face prin această metodă poate să fie dezvoltarea unei rețele de autostrăzi la nivel național, controlul demografic, prevenirea conflictelor armate, dezvoltări tehnologice (dezvoltarea internetului inteligent, roboți industriali, utilizarea tehnologiei în educație), etc. Numele metodei vine de la Oracolul din Delphi și a fost dezvoltată de RAND Corporation (USA) la începutul Războiului Rece (între 1950 și 1960) pentru a estima impactul tehnologiei asupra războiului. Astfel, experții RAND au dezvoltat metoda Delphi atunci când au fost întrebați despre probabilitatea, frecvența și intensitatea posibilelor atacuri inamice. De atunci a fost preluată și utilizată mai ales în mediul de afaceri și asimilată metodelor de previziune și cercetare a piețelor. Metoda oferă rezultate mult mai precise decât cele oferite de către grupuri nestructurate sau chiar metodele cantitative.

Metoda Spatiului Deschis (Open Space Technology) este o metoda de participare potrivită pentru grupuri largi și care presupune resurse minime din partea organizatorilor. Este o metoda de planificare în care participanții se auto-organizează. Numele ei este înșelător, deoarece procesul poate fi numit oricum altcumva decât tehnic sau tehnologic. În realitate, metoda a fost concepută de către Harrison Owen, un consultant american specializat în managementul organizațiilor, la mijlocul anilor '80. La unul dintre evenimentele de tip Open Space sponsorii au adăugat din greșeală termenul „technology” în titlu, iar de atunci așa i-a și rămas numele. În acest caz, poate că ar fi mai bine să înțelegem prin „technology” „tehnică”, „metodă”, „instrument”.

Orele deschise. Acestea sunt întâlniri individuale, neprogramate, între un înalt demnitar sau funcționar (primar, ministru) și cetățeni, pentru prezentarea problemelor individuale ale acestora.

Metode euristice

Cubul - fiecare dintre cei 6 participanți ai cubului corespunde unei întrebări - poate fi foarte ușor adaptată (de ex. un obiect/o imagine pot fi analizate din perspectiva celor 6 participanți, cubul este de cele mai multe ori imaginar;

1. Descrie	Cum arată? Ce este?
2. Compară	Cu ce (nu) se aseamănă?
3. Asociază	La ce te face să te gândești?
4. Analizează	Din ce e făcut?
5. Aplică	Cum se folosește?
6. Argumentează	Pro/Contra

Metode de cooperare

Mozaicul - prin numărare se formează grupuri de 3 sau 4 persoane (home groups) din care ulterior se formează grupurile de experți. „Expertii” vor primi materiale despre un anumit subiect (sarcina, cum ne prezentăm la un interviu etc) și le vor discuta iar apoi fiecare se va întoarce la grup și va „preda” subiectul discutat colegilor. Verificarea se poate face prin conversație, întrebări, rebus, exerciții de tipul adevărat/fals etc.

Turul galeriei – formabilii lucrează individual sau în echipe pentru a realiza un afiș/desen/schiță etc. prin care să redea cunoștințele dobândite în timpul unei sau a mai multor lecții; produsele activității sunt expuse sub forma unei galerii care va fi vizualizată de colegi; vor urma comentarii pe baza afișelor; activitate foarte bună pentru consolidarea competențelor și feedback.

Linia valorilor - se precizează un subiect de dezbatere; se alcatuiesc trei grupuri: pro, contra și indecisi. Primele două grupuri își argumentează punctul de vedere și așa fel încât să-i convingă pe indeciși (și eventual și pe cei din grupul opus).

Interviul în 3 etape - formabilii studiază (un subiect, un concept, un text etc) individual, apoi în pereche iar, în final, în grupul mare.

Teatru forum, așa cum spune și numele, este o formă de teatru ce dă posibilitatea de interacțiune și dezbatere, însă teatrul-forum este **un instrument de intervenție socială**. La prima vedere, Teatru Forum ar părea o formă de teatru, însă atributul distinct de „forum” creează o nouă modalitate de expresie și de interacțiune cu publicul. Piesa de teatru se petrece astfel încât un grup de oameni schimbă idei și opinii, caută împreună soluții sau modele de acțiune potrivite cu situația în care sunt implicați.

Teatrul forum s-a născut în 1973 în Peru, ca parte a unui ansamblu de forme și tehnici teatrale pe care regizorul brazilian Augusto Boal l-a numit Teatrul Oprimaților. Acest ansamblu mai include: Teatrul Imagine, Teatrul Invizibil, Teatrul Jurnal, Curcubeul Dorințelor și Teatrul Legislativ. <http://www.theatreoftheoppressed.org/en/index.php?nodeID=3>

Teatru Forum se oprește asupra momentelor cu care oamenii se întâlnesc zilnic și cărora nu le dau atenție din obișnuință. Spre deosebire de viață însă, teatrul dă posibilitatea celor care participă la el să observe finalul din afară, să urmărească, la fel ca martorul ascuns după perdea, situația tragică și să înțeleagă unde pot duce ignoranța, nepăsarea, etichetarea sau discriminarea. Astfel, la finalul primei reprezentații, participantul ar putea spune: „STOP! Nu mi-a plăcut ce s-a întâmplat aici! Dacă s-ar fi intervenit mai devreme nu s-ar fi ajuns în situația asta! Dacă am putea întoarce timpul...”

Jongleria, sau Flow Arts, este capacitatea unui individ de a produce tipare de formă și culoare, controlând unul sau mai multe obiecte (de cele mai multe ori în aer). Cu alte cuvinte este arta, desprinsă din artele ciroului și din ritualuri stravechi, de a crea imagini folosind obiecte în mișcare.

Este o arta a balansului, provocând gravitația și câștigând. Te joci cu greutatea, trebuie să intuiești locul din spațiu în care obiectul va cădea, să identifici exact forța cu care ar trebui să arunci și în ce direcție să faci asta. În final, nu vei ști poate să dai răspuns la aceste întrebări tehnice, dar că vei simți, o vei face din reflex, ca o deprindere. Jongleria era parte din spectacolele de circ, era o activitate care surprinde. Jongleria, în forma despre care vorbim, nu a apărut de ieri de azi, ea este prezentă în China, Egipt, America de Nord, Micronesia și Mesopotamia de peste 4000 de ani.

EVALUARE

Subiectul I. Formele educației: concept, abordari, definiții. Relația educație formală-nonformală-informală

- 1.1. Definiți educația nonformală și specificați caracteristicile acestei forme de educație în raport cu educația formală și educația informală
- 1.2. Specificați și analizați succint trei factori de mediu cu impact asupra educației non-formale
- 1.3. Elaborati o "hartă" a conținuturilor educației non-formale în legătură cu ariile curriculare pentru cl. I-IV.

Subiectul II. Cadrul de referință pentru educația nonformală. Învățarea pe tot parcursul vieții. Educație complementară. Noile educații

- 2.1. Specificați și analizați succint trei documente normative și de politici educaționale care constituie cadrul de referință al educației nonformale
- 2.2. Argumentați realizarea educației nonformale din perspectiva Codului educației.
- 2.3. Definiți și analizați din perspectiva normativă și socio-educatională conceptul de educație permanentă
- 2.4. Formulați 5 competențe sociale pe care le dezvoltă educația nonformală la copil, tânăr sau adult.

Subiectul III. Principii de construire a strategiilor pentru educația nonformală. Specificul procesual al educației nonformale.

- 3.1. Numiți și analizați principiile educației nonformale
- 3.2. Enumerați elementele strategiei de proiectare a educației nonformale și elaborați trei obiective specifice educației nonformale la aria curriculară științe socio-umane în clasa a III-ea.

Subiectul IV. Formatorul în educația adulților. Profil, pregătire, competențe

- 4.1. Numiți și descrieți competențele formatorului.
- 4.2. Specificați de ce competențe are nevoie un profesor pentru organizarea educației nonformale
- 4.3. Elaborati proiectul unei activități nonformale în clasa a IV-a, desfășurată prin metoda dezbaterii

Subiectul V. Conținutul și metodologia educației nonformale

- 5.1. Analizați conținuturile educației nonformale în contextul Noilor educații și Ariilor curriculare pentru cl. I-IV.

5.2. Elaborati cinci elemente specific metodologiei educației nonformale, elaborate în baza caracteristicilor educației nonformale.

Subiectul VI. Metode ale educației nonformale

6.1. Identificați caracteristicile metodelor aplicate în educația nonformală

6.2. Elaborați strategii de adaptare a metodelor de educație nonformală în funcție de specificul grupului țintă, obiectivele activității de formare, alte variabile ale formării

6.3. Specificați particularitățile metodelor de educație nonformală, aplicate la a) diferite etape ale seminarului b) aplicate în vederea atingerii obiectivelor de formare

Subiectul VI. Educația nonformală în relație cu piața muncii și activismul civic.

Voluntariatul și Mobilitatea

7.1. Definiți și stabiliți esența conceptului *educație pe parcursul vieții*

7.2. Argumentați legătura dintre rigorile economiei postindustriale și formarea/dezvoltarea competenței de a învăța pe parcursul vieții.

7.3. Clasificați metodele de formare a adulților potrivit criteriului identificat de M. Knowles (scopul urmărit de adult)

7.4. Recomandați modele/ metode de impulsționare a educației adulților

LUCRU INDIVIDUAL LA DISCIPLINA EDUCAȚIE NONFORMALĂ

Portofolio:

1. Scenariu sau proiect de desfășurare a unei activități nonformale, desfășurată în cadrul stagiului de practică;
2. O succintă prezentare a formei/metodei activității selectate;
3. Analiza competențelor formate/ dezvoltate la formabili în rezultatul pregătirii, desfășurării, evaluării activității de educație nonformală.

Produse:

1. Scenariu/Proiect;
2. Pașaportizarea formei sau metodei de educație nonformală;
3. Analiza competenței formate/ identificarea unităților de competențe.

TEME PENTRU CETCETĂRILE DE LICENȚĂ/ MASTER LA DISCIPLINA EDUCAȚIE NONFORMALĂ

1. Aspecte teoretice și metodologice ale dezvoltării personale a elevilor de vârstă școlară mică în cadrul activităților de educație nonformală;
2. Aspecte metodologice ale dezvoltării personalității elevilor de vârstă școlară mică prin activități extracurriculare;
3. Formarea competenței lectorale a elevilor din clasa a III-a în cadrul disciplinelor opționale;
4. Parteneriatul educațional familie-școală în formarea caracterului elevilor de vârstă școlară mică;
5. Strategii și metode de educația financiară a copiilor/tinerilor/aduților;
6. Valorificarea instituțiilor de învățământ în scopuri andragogice / de educație a adulților;
7. Particularitățile formării/dezvoltării inteligenței emoționale prin activități de educație nonformală;
8. Ipostaze ale curriculum-ului de educația nonformală. Aplicabilitatea lor în învățământul primar;
9. Curriculum centrat pe educabil. Modalități de realizare în educația nonformală;
10. Integrarea educației nonformale în activitățile curente de învățare formală;
11. Proiectarea curriculară a unor activități de educație nonformală pentru învățământul primar;
12. Educația interculturală prin metode nonformale și informale a elevilor de vârstă școlară mică;

13. Managementul educației nonformale în școală;
14. Metodologia evaluării nevoilor de educație nonformală la nivelul clasei/școlii;
15. Estimarea impactului metodologiei educației nonformale asupra dezvoltării personale a elevilor de vârstă școlară mică;
16. Formarea competențelor de educație nonformală în cadrul programelor de formare profesională inițială a profesorilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Ausubel David, Floyd R., *Învățarea în școală*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981
2. Bandura, A., și Walters, R. H., *Social learning and personality development*, New York: Holt, 1963 în Davitz, J. R. și Ball, S., *Psihologia procesului educațional*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978
3. Bontaș Ioan, *Pedagogie*, București: Editura All, 1997
4. Butnari Nadejda, *Noile educații, Suport de curs*, 2017
http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1569/Suport_Butnari.pdf?sequence=1&isAllowed=y .
5. Cerghit Ioan, *Formele educației și interdependența lor*, în Cergit, Ioan, Vlăsceanu, Lazăr, coord., *Curs de pedagogie*, București, 1988
6. Cerghit Ioan, *Sisteme de instruire alternative și complementare. Structuri, stiluri și strategii*, București: Editura Aramis, 2002
7. Cernea Maria, *Contribuția activităților extracurriculare la optimizarea procesului de învățământ*, în “*Învățământul primar*” nr. 1 / 2000, București: Ed. Discipol
8. Ciobanu Lilia, *Aspecte metodologice ale activităților extrașcolare în învățământul preuniversitar*. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale*, 18-19 octombrie, Chișinău, 2013, p. 758.
9. Ciobanu Lilia, *Educația nonformală: caracteristici, principii, forme de realizare, Teoria educației: inovație și modernizare*, 2014, disponibil pe https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/30743
10. *Codul Educației*, 2014 disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/355156/>
11. Coombs Philip Hall, „V”. *La crisis mundial de la educación* (în spaniolă). Madrid: Santillana, 2006
12. Coombs, Philip, H., *La crise mondiale de l’éducation*, Presses Universitaires de France, Paris, 1968
13. Cosmovici A., Iacob L. (coord), *Psihologie școlară*, Iași : Editura Polirom, 1998
14. Council of Europe, Committee of Ministers, *Recommendation of the Committee of Ministers to member states on promotion and recognition of Non-Formal education/learning of young people*, on 30 April 2003, <https://pjp->

eu.coe.int/documents/1017981/1668227/COE_rec_2003_8_en.pdf/7f6642ac-c3ea-4d5d-8b66-35492d37f9d1).

15. Cozma Teodor, Educația formală, nonformală și informală, în Psihopedagogie, Iași : Editura Spiru Haret, 1997
16. Crăciunescu Nedelea, Forme de activități extracurriculare desfășurate cu elevii ciclului primar, în “Învățământul primar“ nr. 2, 3 / 2000, București: Discipol
17. Cristea Sorin, Dicționar de pedagogie, Chișinău: Litera Educațional, 2002, 398 p.
18. Doise, W., Mugny, G. - Psihologie socială și dezvoltare cognitivă, Iași: Editura Polirom, 1998
19. Florea Viorica, Cocean Alexandr, Prutean Elena; coord. șt. Nicolae Silistraru, Educație nonformală. Ghid metodologic pentru cadrele manageriale și didactice, Universitatea de Stat din Tiraspol, Direcția Generală Educație, Tinert și Sport, Ch.: Comb. Poligrafic, 2012, 132 p.
20. Formare a Personalului Didactic din Învățământul Preuniversitar, Nr. 1, Ministerul Educației și Cercetării, București, 2002
21. Gordila-Bobeico Olga, Pașcanean Ludmila, Educația pentru cetățenie activă. Situația actuală și mecanismele de dezvoltare continuă a acesteia, Chișinău, 2016, disponibil pe : <https://promolex.md/1938-studiu-educatia-pentru-cetatenie-activa-situatia-actuala-si-mecanisme-de-dezvoltare-continua-a-acesteia/?lang=ro>]
22. Guțu Vladimir, Liliana Postan, Didactica pentru adulți din perspectivă motivațională, Ch.: CEP USM, 2007
23. Gutu Vladimir, Pedagogie, USM, Ch., 2013
24. Illich I., Une societate sans écoles, Paris : Edition du Seuil, 1971
25. Ionesc, M., Chiș, V., Mijloace de învățământ și integrarea acestora în activitățile de instruire și autoinstruire, Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2001
26. Legea voluntariatului nr. 121 din 18.06.2010, disponibilă pe <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336054>]
27. Nahaba Lilia, coord., Ghid de proiectare a activităților de formare în educația adulților, Ch: Bons Offices” SRL, 2016, 86 p.
28. Păcurari Otilia Ștefania, Șterbeț Valeria, Eșanu Adriana Adriana. Manualul formatorului / Institutul Național al Justiției, Chișinău : Foxtrot, 2014. – 102 p.

29. Poștan Liliana. Неформальное образование в Республике Молдова 2012 год: состояние и проблемы, materialele Proiectului internațional „Неформальное образование для региональных демократических трансформаций”, Kiev 14-16 septembrie, 2012
30. Poștan Liliana. Parteneriatul social în domeniul formării profesionale continue: explorare de cadru cu impact inovator de compatibilizare conceptuală pe axa cerere-ofertă, Studia Universitatis, USM, 2011, nr.9 (49)
31. Recomandarea CE din 20 decembrie 2012 privind validarea învățării nonformale și informale, ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012H1222\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012H1222(01))).
32. Regulamentul de funcționare a taberelor de odihnă și întremare a sănătății copiilor și adolescenților, 2009, disponibil pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=333820>
33. Repida Tatiana, Educatia complimentara. Suport de curs, USM, 2012
34. Rezoluția Consiliului Europei din 27 noiembrie 2009 privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018)
35. Saranciuc-Gordea, Liliana. Educația nonformală: (suport de curs) / Saranciuc-Gordea Liliana; Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă”, Fac. Pedagogie, Lab. Ecoeducație. Chișinău: Tipogr. UPS „I.Creangă, 2013, 236 p.
36. Stănică Viorel, Dezvoltare comunitară Suport de curs, 2012, disponibil pe: http://www.politicipublice.ro/uploads/dezvoltare_comunitara.pdf
37. Strategia națională de dezvoltare a sectorului de tineret 2014-2020
38. Tinerii în Republica Moldova în anul 2017 <http://www.statistica.md/libview.php?l=ro&idc=168&id=6086>
39. Vaideanu George, Pedagogie.Ghid pentru profesori, Iași: Editura Universitatea A.I.Cuza,1986, 451 p.
40. Văideanu George, Educația la frontiera dintre milenii, București: Editura Politică, 1998
41. Vlăsceanu, Gheorghe, coord., Neculau, Adrian, Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact, București: Editura Polirom, 2002
42. <http://www.1educat.ro>
43. <http://www.edu.ro>
44. <http://www.europa.eu.int/comm/education/elearning/>
45. http://www.unesco.org/education/portal/e_learning/index.shtml
46. <http://www.unibuc.ro/eBooks/StiinteEDU/CrengutaOprea/cap1.pdf>
47. <http://www.unibuc.ro/eBooks/StiinteEDU/CrengutaOprea/cap1.pdf>

48. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/opportunities/individuals/young-people/european-voluntary-service_ro
49. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012H1222\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32012H1222(01))
50. <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-extrascolar-prezentare-generală>
51. https://ro.wikipedia.org/wiki/Educa%C8%9Bie_non-formal%C4%83
52. <https://ro.wikipedia.org/wiki>
53. <http://www.ce-re.ro/metode>